

Олеся Намака
Ємілія Леонть
Олтіца Шапка
Ауріка Василяш
Тетяна Петрович

Olesea Namaca
Emilia Leontii
Oltița Șapca
Aurica Vasilaș
Tatiana Petrovici

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА:

методика навчання румунської мови в 1–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу

NOUA ȘCOALĂ UCRAINEANĂ:

metodica predării limbii române în clasele I-IV ale instituțiilor de învățământ secundar general pe baza abordării competențelor

Олеся Намака, Ємілія Леонтій,
Олтіца Шапка, Ауріка Василяш, Тетяна Петрович

Нова українська школа:
методика навчання румунської мови
в 1–4 класах закладів загальної середньої
освіти на засадах компетентнісного підходу

Навчально-методичний посібник

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Olesea Namaca, Emilia Leontii,
Oltița Șapca, Aurica Vasilaș, Tatiana Petrovici

Noua școală ucraineană:
metodica predării limbii române
în clasele I–IV ale instituțiilor de învățământ secundar
general pe baza abordării competențelor

Suport instructiv-metodic

Recomandat de Ministerul Învățământului și Științei din Ucraina

Чернівці
"Букрек"
2020

УДК 373.3.016:811.135.1(075.2)
Н 72

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист Міністерства освіти і науки України від 15.10.2020 №1/11-7099)*

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Рецензенти:

Романюк Світлана Захарівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та методики початкової освіти факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича;

Андрухович Олена Георгіївна – вчитель румунської мови Багринівської ЗОШ I-III ступенів Глибоцького району Чернівецької області;

Заремба Людмила Василівна – науковий співробітник Чернівецької філії Державної наукової установи "Інститут модернізації змісту освіти";

Шапка Марина Георгіївна – вчитель-методист, вчитель румунської мови і літератури (румунської та світової) Йорданештської ЗОШ I-III ступенів Глибоцького району Чернівецької області.

Намака О.С., Леонтій Є.М., Шапка О.І., Василяш А.Г., Петрович Т.Р.

Н 72 Нова українська школа: методика навчання румунської мови в 1–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник. Чернівці: Букрек, 2020. 144 с.: іл.

ISBN 978-966-997-011-4

У навчально-методичному посібнику розглянуто особливості навчання румунської мови на засадах компетентнісного підходу в Новій українській школі. Йдеться про нові форми та підходи подачі мовного матеріалу в 1–4 класах закладів загальної середньої освіти, які дають вчителю дієвий інструмент проєктування цікавих уроків сучасного рівня. Поданий матеріал допоможе через рідну мову сформувати мовленеві та міжпредметні компетенції особистості, мотивувати до пізнавальної діяльності.

Для вчителів початкових класів, студентів педагогічних коледжів і педагогічних інститутів, вихователів груп продовженого дня.

УДК 373.3.016:811.135.1(075.2)

ISBN 978-966-997-011-4

© Намака О.С., Леонтій Є.М., Шапка О.І.,
Василяш А.Г., Петрович Т.Р., 2020
© Видавничий дім "Букрек", 2020

Шановні колеги!

Пропонуємо до методичного арсеналу вчителів початкової школи новий посібник. Його створили педагоги-практики, вчителі початкових класів та вчителі румунської мови у початкових класах. Переконані, що він стане незамінним помічником у процесі підготовки до уроків та їх проведення.

Сьогодні в інформаційно-методичному просторі є безліч ресурсів для українського вчителя. Та саме цей посібник вважаємо необхідним. Ось 5 причин, чому він з'явився:

1. Реалізація Концепції "Нова українська школа" в умовах школи з румунською мовою навчання – виклик, що став першочерговим завданням для вчителя.

2. "Канва" розвитку учня, ключові компетентності і наскрізні вміння – нові поняття, що потребують кардинальної перебудови системи підходів до організації освітнього процесу, до планування уроку румунської мови у початкових класах шкіл з румунською мовою навчання.

3. Реформа НУШ – це зміна підходів до системи навчання дитини: від здобуття знань – до компетентнісного підходу, тому і методичний супровід процесу навчання має бути зорієнтований на застосування технологій компетентнісного навчання.

4. Учитель початкових класів перший розпочинає побудову освітньої траєкторії дитини, тому має осмислити суть ідей НУШ щодо наступності, щодо 2 циклів початкового навчання (перший – адаптаційно-ігровий (1–2 класи), другий – основний (3–4 класи)) і їх завдань та організувати освітній процес на створення цілісної системи предметних компетенцій з румунської мови.

5. Мовленнєві компетенції є ключовими у переліку компетентностей випускника Нової української школи.

Вільне володіння державною, рідною, іноземними мовами – пріоритет для держави, який має стати пріоритетом для кожного здобувача освіти. Тому уроки румунської мови, поряд з уроками української та іноземної мов, є важливими для забезпечення якості освітнього процесу.

Місією початкової школи є різнобічний розвиток особистості дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психо-фізіологічних особливостей, формування в неї загальнокультурних і морально-етичних цінностей, ключових і предметних компетентностей, необхідних життєвих і соціальних навичок, що забезпечують її готовність до продовження навчання в основній школі, життя у демократичному суспільстві. Найціннішим результатом початкової освіти в особистісному вимірі є здорова дитина, мотивована на успішне навчання, дослідницьке ставлення до життя; це учень / учениця, які вміють вчитися з різних джерел і критично оцінювати інформацію, відповідально ставитися до себе та інших людей, усвідомлювати себе громадянином / громадянкою України. Важко у цьому контексті переоцінити важливість знання рідної мови. Саме через рідну мову вчитель зможе формувати предметні та надпредметні компетенції учня, мотивувати до пізнавальної діяльності, сприяти розвитку особистості дитини.

Нова українська школа – школа успіху, школа радості, відкриттів, школа самореалізації особистості. В основу Державного стандарту початкової освіти закладено ключові принципи: презумпція талановитості, цінність дитинства, радість пізнання, розвиток вільної особистості, здоров'язбереження та безпека. Їх взяли за основу при формуванні практичних завдань, вправ, текстів для читання.

Матеріал у посібнику систематизовано за мовознавчими розділами. Завдання, вправи підібрано за рівнями: від простіших – до складніших. Окремим розділом подано матеріали для 1 класу. Ми відмовились від звичного структурування за класами, бо не

ставили собі за мету створити збірник конспектів уроків. Адже кожен учитель моделює свій урок, адаптуючи його до конкретної школи, класу, місцевості.

Якою була наша мета? Створити посібник, який стане у нагоді кожному вчителю початкових класів.

Яким було наше завдання? Підібрати вправи та дидактичні ігри, які відповідають програмі НУШ.

Оскільки НУШ акцентує на компетентнісному підході та розвитку критичного мислення молодшого школяра, ми намагались запропонувати матеріал, який відповідає цим вимогам.

Матеріал в посібнику структуровано за розділами: Фонетика; Лексика; Граматика (Морфологія; Синтаксис); Букварний період, що містить вправи та ігри, які можна використовувати під час вивчення звуків та букв румунської мови.

Вправи підібрані відповідно до Програми, проранжовано за складністю (2, 3, 4 класи).

Кожна тема розпочинається з методичного коментаря, пояснення, після чого надається теоретичний матеріал, який супроводжується і практичними прикладами. Далі підібрано вправи на розвиток компетентностей та критичного мислення молодшого школяра.

Віримо, що посібник стане дієвим інструментом проектування кожним учителем свого ідеального уроку рідної мови.

Олеся Намака,
директор Глибоцького
навчально-методичного центру

Adresare colegului de breaslă

În școala primară, studierea limbii române are ca scop dezvoltarea personalității copilului prin intermediul diferitelor tipuri de activități de vorbire; formarea competențelor-cheie de comunicare și de citire; dezvoltarea capacității de a comunica în limba maternă, astfel încât elevii să fie capabili să-și însușească și, în același timp, să transmită mai departe valorile culturii naționale; formarea capacității de a folosi limba maternă în viața personală și în viața publică, în dialogul intercultural; formarea atitudinii respectuoase față de moștenirea culturală; dezvoltarea capacității de exprimare corectă, conform normelor limbii literare, dar și de exprimare artistică.

Programa școlară pentru disciplina "Limba română" definește scopul, conținutul, sarcinile și concepțiile semnificative ale obiectului de studiu, prevede rezultatele studierii limbii materne.

Astfel, conform cerințelor, vom defini momentele-cheie ale activității de predare a limbii române în învățământul primar.

ABECEDARUL

Lecțiile din perioada abecedară reprezintă un fel de debut al copilului în studierea limbii. Scopul activităților didactice constă în a-l ajuta pe copil să descopere lumea fascinantă a literelor, a cuvintelor, a lecturii și, în același timp, să descopere universul limbii materne. Cititul și scrisul sunt competențele de bază care încep să se formeze în această perioadă.

Conform cerințelor Standardului de Stat, după absolvirea primului an de școală, elevul va deține următoarele capacități în ceea ce privește comunicarea în limba maternă:

- va înțelege cu ușurință mesajul audiat, putând să-i redea conținutul pe scurt;

- va formula întrebări și răspunsuri la o temă dată;
- va fi capabil să distingă, atât în mesajele orale cât și în cele scrise, anumite cuvinte;
- va fi capabil să împartă cuvântul în silabe și să stabilească numărul de sunete și de litere;
- va diferenția vocalele și tipurile de consoane;
- va putea reda cele citite, atât cu ajutorul întrebărilor, cât și fără;
- va citi cursiv, repede, expresiv și conștient;
- va fi capabil să transcrie, să copie, să scrie după dictare cuvinte, propoziții și texte de dimensiuni reduse;
- va fi capabil să memorizeze poezii și să surprindă mesajul acestora etc.

Pentru obținerea acestor rezultate, se vor folosi diverse forme, metode și mijloace de învățare printre care și:

- practicarea exercițiilor de dicție, a jocurilor de cuvinte;
- exerciții de dialogare;
- citirea poveștilor și înscenarea lor;
- audierea textelor în proză și a poeziilor, precum și vizionarea de desene animate;
- lucrul la calculator;
- diferite forme de dictări, transcrieri și copieri ;
- diverse forme de citire etc.

FONETICA

Fonetica este știința despre sunetele limbii. Sarcina învățătorului constă în a dezvolta la elevi "spiritul de observație, sensibilitatea" față de limbă, în a-i face să înțeleagă semnificația sunetelor limbii și folosirea acestora în vorbirea scrisă. În acest mod se formează competențele gramaticale. Un instrument de bază în formarea competențelor limbii scrise este citirea literaturii artistice.

Urmând cerințele Standardul de Stat, referitoare la acest compartiment, elevul va avea următoarele capacități:

- va cunoaște alfabetul limbii române;
- va cunoaște sunetele vocalice și consonantice, fiind capabil să le articuleze;
 - va fi capabil să alcătuiască silabe închise și deschise;
 - va putea numi sunetele limbii române și va putea să scrie grafic simbolurile care le reprezintă;
 - va sesiza pronunțarea corectă a consoanelor redată în scris prin grupurile: **ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi**;
 - va scrie corect silabe și cuvinte care conțin consoane și vocale duble;
 - va cunoaște diftongii și triftongii;
 - va putea stabili accentul în cadrul cuvântului;
 - va ortografia corect cuvintele scrise prin cratimă, precum și cuvintele care conțin o consoană înaintea lui **p** sau **b** etc.
- Forme, metode, mijloace și instrumente de lucru folosite frecvent:
 - aplicarea exercițiilor de dicție și de pronunțare corectă a diferitelor sunete;
 - folosirea jocurilor de cuvinte;
 - aplicarea exercițiilor de transcriere a unui sunet prin litera care îl reprezintă;
 - audierea sunetelor și redarea lor în scris;
 - copierea și scrierea după dictare;
 - audierea și vizionarea filmelor;
 - citirea unor texte literare de dimensiuni mici etc.

LEXICUL

Studierea cuvântului reprezintă începutul și, în același timp, temelia preocupărilor pentru cercetarea limbii: semnificația cuvântului, accentul, relațiile de sinonimie, omonimie, antonimie etc. Consultarea dicționarelor reprezintă unul dintre instrumentele tradiționale fundamentale în studierea limbii materne.

În etapa finală a studierii acestui compartiment, elevul va deține următoarele capacități și deprinderi:

- va descoperi, atât în mesaje orale cât și în mesaje scrise, sinonime, omonime, antonime;
- va fi capabil să propună sinonime, omonime și antonime pentru anumite cuvinte;
- va putea stabili familia lexicală a cuvintelor;
- va putea stabili sensul propriu și sensul figurat al cuvântului;
- va fi capabil să alcătuiască propoziții în care să folosească anumite cuvinte cu sens propriu și cu sens figurat;
- va fi capabil să consulte diverse tipuri de dicționare atât în cadrul lecțiilor, cât și în afara lor ș.a.

Se vor folosi diferite forme, metode, mijloace și instrumente de lucru, printre care și:

- lucrul cu dicționarele;
- aplicarea exercițiilor de înlocuire a unui cuvânt prin altul;
- dictări selective de sinonime, omonime sau antonime;
- aplicarea exercițiilor de alcătuire a familiei lexicale a cuvântului;
- jocuri de cuvinte;
- consultarea mijloacelor de informare în masă ș.a.

MORFOLOGIA

Obiectul de studiu al morfologiei îl reprezintă părțile de vorbire. Studiarea noțiunilor din acest compartiment al gramaticii extinde aria competențelor lingvistice și orizontul comunicativ al copilului.

Conform Standardului de Stat, va deține următoarele capacități și deprinderi:

- va fi capabil să delimiteze, atât în mesajele orale cât și în cele scrise, cuvinte care aparțin diferitor părți de vorbire;
- va fi capabil să atribuie părților de vorbire categoriile gramaticale specifice;
- va putea alcătui enunțuri în care să folosească diferite părți de vorbire;

- va putea cu ușurință realiza analiza morfologică a părților de vorbire;
- va conștientiza diferența dintre parte de vorbire și partea de propoziție ș.a.

Metodele, formele, mijloacele și instrumentele de lucru sunt diverse. Dintre acestea amintim:

- lucrul în perechi și lucrul în grupuri;
- aplicarea exercițiilor de acordare în gen, număr și caz ale cuvintelor ce denumesc diferite părți de vorbire;
- exerciții de acordare a verbului în număr, timp și persoană;
- exerciții de încadrare a diferitelor părți de vorbire în cadrul propozițiilor;
- aplicarea exercițiilor de analiză morfologică a părților de vorbire studiate;
- dictări sau copieri selective referitoare la generalizarea cunoștințelor referitoare la o singură parte de vorbire sau mai multe.

Acestea sunt doar unele din multele forme și metode de lucru în vederea studierii morfologiei la nivelul școlii primare.

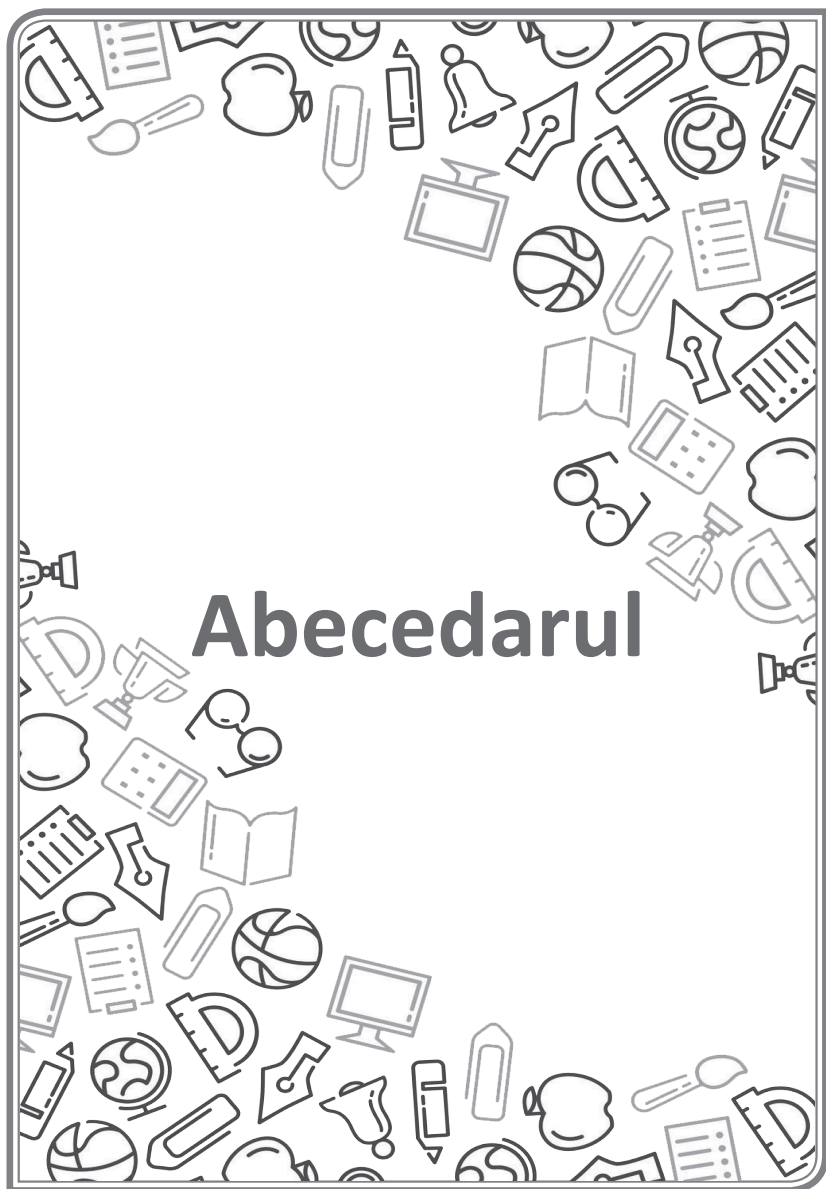
SINTAXA

Sintaxa presupune activități la nivelul propoziției: de alcătuire, de delimitare, de înțelegere, de formulare a ideii exprimate într-o propoziție. Copilul, studiind sintaxa, va fi capabil să alcătuiască un dialog, o compunere, să relateze un conținut.

Conform Standardului de Stat, ca urmare a studierii acestui compartiment, elevul va deține următoarele capacități:

- va realiza diferențierea între părțile de vorbire și părțile de propoziție;
- va stabili modalitățile de exprimare a părților de propoziție;
- va putea delimita în cadrul unei propoziții părțile principale și părțile secundare;
- va fi capabil să alcătuiască propoziții simple și compuse;

- va fi capabil să clasifice propozițiile după intonație și totodată să alcătuiască propoziții după schemele propuse;
 - va realiza cu ușurință analiza sintactică a cuvintelor în propoziție;
 - va fi capabil să realizeze acordul între părțile de propoziție ș.a.
- Pentru a atinge obiectivele propuse, se folosesc diverse forme, metode, mijloace și instrumente de învățare, printre care și:
- aplicarea exercițiilor de compunere orală și scrisă după tablou;
 - exerciții de acordare a subiectului cu predicatul, precum și a părților secundare cu termenul pe care îl determină;
 - exerciții de analiză sintactică și morfologică;
 - aplicarea exercițiilor de alcătuire a propozițiilor după scheme;
 - completarea anagramelor și a rebusurilor lingvistice;
 - copieri și dictări selective, diverse jocuri de cuvinte și multe altele.

TOAMNA

am
ma

A a

M m

an

na

ANA
NANA

N n

1 a) Subliniați litera **a**:

c, l, m, a, e, s, a, k, a;

b) Subliniați litera **M**:

A, M, C, m, D, a, M;

c) Subliniați **n** cu o linie și **N** cu două:

Nică urcă în nuc.

Nina are o nucă.

2) Formați alte două cuvinte din literele cuvântului **mana**.

Despărțiți cuvintele în silabe.

3) Stabiliți primul sunet al cuvintelor rediate prin imaginile următoare. Încercuți fiecare desen, folosind trei culori diferite:

a

m

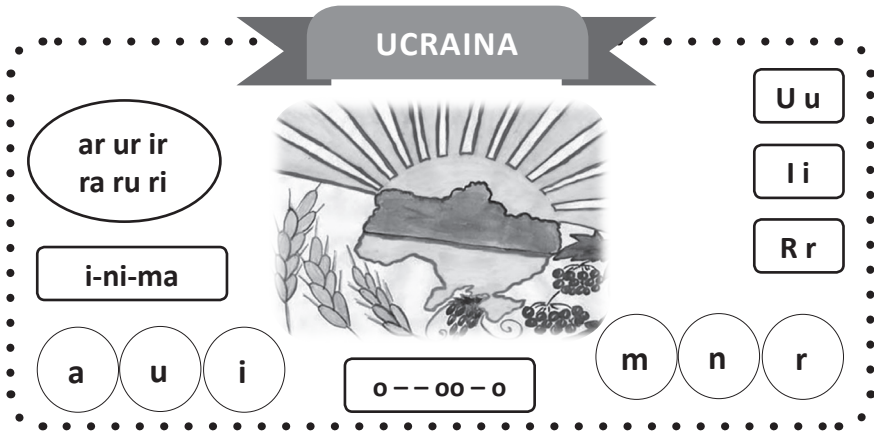
n

Apreciere:	1	2	3	4
Suficient				
Bine				
Foarte bine				

punctaj

1 a) Completați cuvintele cu *i*:

N_na, a_, na_?

b) Reconstituiți cuvintele:

miRara rilna

c) Descoperiți cuvintele:

aurinimaunuram

2 Uniți silabe formând cuvinte noi. Despărțiți cuvintele obținute în silabe.

3 Alegeți din cuvintele date câte două cuvinte cu o silabă și cu trei silabe: Nina, mai, amar, unu, ram, aur, Marin, inima, Ina, marama, Aura.

Stabiliți numărul literelor în cuvintele evidențiate.

4 Descifrați cuvintele formate:

1 2 3 4 5 6 7

1, 5 – mami

6, 4, 2 –

3, 2 –

6, 7, 1 –

OBSERVĂM, CERCETĂM, DESCOPERIM

E e

C c

O o

E-ma E-ne
Ca-ri-na

Oa-na O-nu
Car-men

Ema are un .

Oana are acum o .

1) Despărțiți în silabe cuvintele din propoziții.

Inima mamei e mare. Desenează o inimioară. Ene e neam cu Carina. Aurica are un arc.

*Arată vocalele și consoanele în cuvântul **neam**.*

Reprezintă grafic ultima propoziție.

2) Dictare.

a) A, r, i, C, R, u, n, M, O, e;

b) ca, oc, ec, co, cu, eu, ou;

c) Nume, nuc, aur, Marcu, amic, cuc;

Încercuiește cuvintele scrise cu majusculă.

3) Marcați cu – nourașii ale căror denumiri conțin sunetul e, cu – conțin sunetul c, cu – conțin sunetul o.

rouă

căldură

decembrie

picătură

martie

nour

4) Ordonăți cuvintele pentru a forma propoziții.

un

rac

canar

Oana

oare

mai

are

nu

auriu

care

e

mai?

TEATRU

î î

â

amică mamă

îm mâ
în nâ
îr râ îc
câ

Ă ă oa

**TEATRUL
DE COPII**
NOI CRESTEM CU PLAZZE

Mioara Ioana

Oana e cu Nică la _____.

1 Transformați cuvintele, astfel încât să conțină litera ă:

coroana – numere –
urci – urme –

2 Dictare.

Măr, nucă, oare, creioane, amică, mamă, moară.

a) Scrie două însușiri pentru cuvântul **mamă**.

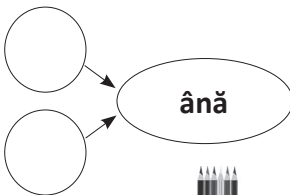
b) Potrivește un cuvânt în careu.

--	--	--	--

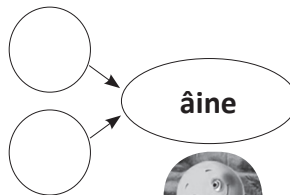
3 Completați cuvintele cu literele î sau â:

Rom_n, _ncă, c_ine, r_u, răm_n, m_ine, _ncuie, rom_ncă.

4 Formați cuvinte:

--	--	--	--

--	--	--	--

CĂLĂTORIE ÎN LUMEA MINUNATĂ A ANIMALELOR

Ll

Tt

Dd

ti_ru

del_in

motan

cal

lu_

leu

animale domestice

animale sălbatice

1 a) Scrieți doar cuvintele ce conțin litera l:

rai, miel, lan, aur, leu, lună, amic, lumină, calul.

Include în careu câte un cuvânt denumire de animal ce conține litera l:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

b) Aranjați cuvintele conform schemelor date:

tunel, curte, actor, caiet, motan, cort, taină, atlet.

t_____ t_____ t_____

c) Puneți în locul lui d litera t.

doamnă – dată – cod –

2 Scrieți câte trei nume de oameni sau localități care să conțină literele date:

	l	t	d
oameni			
localități			

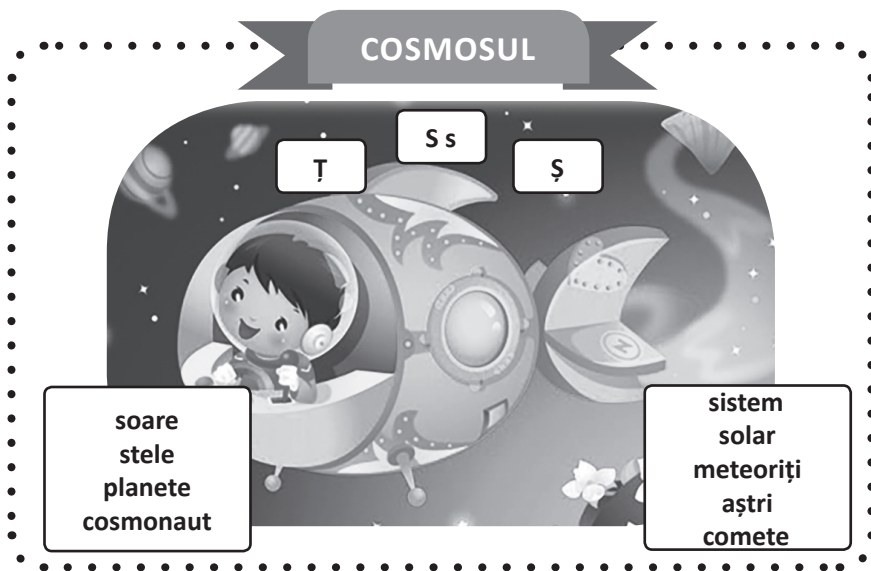
3 Formulați câte o întrebare pentru următoarele enunțuri.

- a) Alecu are un miel.
- b) Motanul Tom e talentat.
- c) Iedul lui Tudor e mare.

4 Completați adecvat propozițiile:

- a) Cătălina ia ...
- b) Tina e la ...
- c) Otilia e la ...
- d) Motanul urcă în ...

1 a) Ordonati cuvintele într-o propoziție:

Tincuța, amică, o, la, țară, are.

b) Formați îmbinări, combinând cuvintele:

lecție	corectă
țurture	minunată
ținută	mare

2 Grupați cuvintele după numărul de silabe:

concurs, soare, somn, românesc, castan, sănătos, stea.

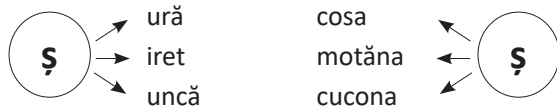
1

2

3

Alcătuieți câte o propoziție cu cuvintele: **românesc, sănătos.**

3 a) Formați cuvinte pe baza schemei:

b) Urmați modelul: cocoș-cocoși-cocoșii.

• urmaș –	copilaș –
• șopron –	jeton –

CĂLĂTORIM ÎN TIMP

Ce ce

Ci ci

cerc

cercei

ceas

rinocer

cinci

circ

arici

pitici

Cât este
ceasul, Celia?

1 Dictare comentată.

Cer, ace, cioc, trece, cină, cinci, coace, circ, cetină, citire, cetate, Cecilia, căciulă.

Despărțiți în silabe cuvântul care conține două grupuri de litere (ce, ci).

2 Realizați schema următoarelor cuvinte folosind (o) pentru vocale și (-) pentru consoane. Despărțiți cuvintele în silabe.

cerc liceu cerne căciulă

3 a) Eu spun una, tu spui mai multe.

- melc
- luncă
- rac
- nucă

b) Transformați adecvat cuvintele.

- zice – zici toarce –
face – coace –
tace – aduce –

4 Ordonăți cuvintele:

cinci

un

cules

Celia

Maricica

ceas

narcise

are

a

Start 1 4 2 5 6 3.

1 Mircea	2 un	3 rinocer	4 are	5 costum	6 de
----------	------	-----------	-------	----------	------

CREȘTEM

pasiune
vitamine
vacanță
familie
farmacie

Paul

Victor

Florina

P p

V v

F f

- 1 a) Scrieți cuvinte cu litera *p* conform schemelor:

p_____ ; _____p_____ ; _____p

- b) Reprezentați grafic propozițiile:

Ploaia intră în oraș.

Pe coline au apărut toporașii.

- 2 a) Descoperiți proverbul:

Vorbadulcemultaduce.

- b) Marcați varianta corectă de răspuns:

Gr. Vieru a scris (povești __, poezii __, snoave __).

Primăvara (cad frunzele __, înfloresc lăcrimioarele __).

- 3 a) Indicați numărul de silabe în cuvintele date:

fluier __, felinar __, furnică __, familie __, foc __, film __;

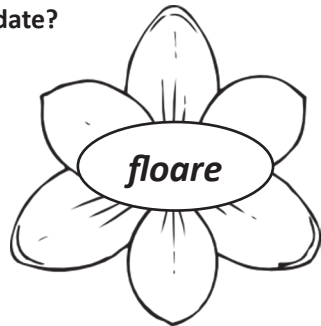
- b) De la care cuvinte s-au format cele date?

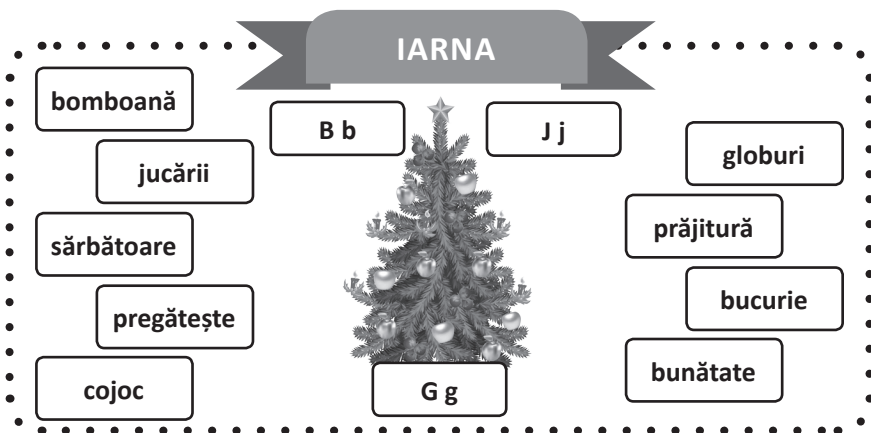
- făptaș
- fugar
- frățesc

- 4 a) Scrieți familia cuvântului dat:

- b) Completați enunțurile:

- Familia mea este alcătuită din ...
- În familie ne iubim, ..., ...

1) Dictare.

Bondar, abecedar, copil, brad, curaj, grai, barcă, gând,
Biblie, ogor, glumă, boboc, gândac.

Selectați din cuvintele dictării pe cele care denumesc:

- un copac veșnic verde;
- o carte sfântă;
- puiul găștei;
- o insectă;

2) a) Înlocuiți litera *b* cu *p*:

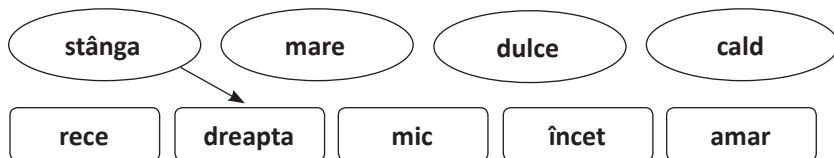
bune – barcă –
bară – baie –

b) Completați cuvintele cu litera omisă. Ce observați?

Bo_boane, î_preună, î_părat, co_pune.

3) Jocul "Fii atent!"

Un copil scrie. Doi copii citesc. Copiii se bucură.

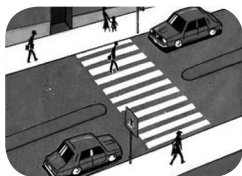
4) !!! Imaginați-vă că sunteți învățător. Corectați textul:

Jana și jenica au jetoane jenica are jetoane cu animale jana le
preferă pe cele cu planete iată planeta jupiter jenica.

LUMEA HOBBY-URILOR

Horia haiduc

H h

Răzvan zebra

Z z

Xenia xilofon

X x

1 a) Scrieți cuvintele cu sens opus:

mohorât harnic odihnă hoinar

Scrie și cuvintele cu același sens.

b) Alcătuiți o propoziție utilizând cuvântul *harnic*.

2 Completați enunțurile:

Hotinul este o cunoscută.

Ion s- a născut la Humulești.

*Scrieți cinci cuvinte cu litera **h** care denumesc localități.*

3 a) Formulați cel puțin două întrebări pe baza enunțurilor:

Zebra este un animal sălbatic.

Lizuca traversează pe zebra.

b) Construiți o propoziție în care să utilizezi toate cuvintele:

zmeu

văzduh

zboară

prin

4 a) Grupați cuvintele:

Mixer, exotic, exact, taxi, claxon, exemplu, există.

X- (CS)

X-(GZ)

b) Ordonăți propozițiile pentru a obține un text:

1. El cântă din gură.

2. Felix cântă la xilofon.

3. Maxim vrea să formeze o orchestră.

4. Mai are nevoie de un saxofonist.

PRIETENII

Ge ge

gene
învinge
atinge
Gerilă

Gi gi

gimnastică
fragi
colegi
Gina

1 a) Dictare.

E iarnă. Ninge. Gerul pictează geamurile. Georgeta iese în parc. Prinde fulgi. Îi atinge cu degetul.

b) Găsiți câte două cuvinte-rimă pentru:

- merge
- gerul

2 Transformați adecvat cuvintele:

a) eu culeg – ea ... eu șterg – noi...
eu plâng – el... eu sparg – voi...

b) eu merg – tu... eu alerg – tu...
eu trag – tu... eu ajung – tu...

3 Scrieți câte două cuvinte care să conțină grupurile de litere:

- la început;
- în interiorul cuvântului;
- la sfârșitul cuvântului.

ge

gi

4 Completați cuvintele folosind silaba potrivită:

ge

gi

pa__nă

re__nă

măr__le

__nere

gălă__e

re__

__r

GRUPURILE DE LITERE

che chi

ghe ghi

chitară cheie
Petrache chibzuit
orchestră etichetă echipaj

ghem ghiozdan
Neghiniță ungher
ghiocele ghete ghindă

1 Completați cuvintele cu silabele care lipsesc:

che__ chi__ __ghe ghi__
__che__ ____chi ghe__ ghi__
__che __chi __ghe __ghi__

2 a) Despărțiți în silabe următoarele cuvinte:

Ochelari, chenar, rochie, chip, ochi, unchi,
bucet, cheie, rechin, Parascheva.

b) Alcătuiți două propoziții în care cuvântul *ochi* să aibă înțelesuri diferite.

c) Construiți comparații:

- ochi albaștri ca...;
- chipeș ca...;

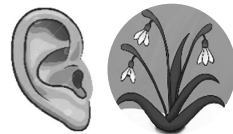
3 Scrieți răspunsul la ghicitoare în careu:

Zice mama c-a fost apă,
Zice tata c-o să fie,
Eu o țin în mâini și-mi scapă
Parc-ar fi din sticlă vie.

--	--	--	--	--	--	--	--

4 a) Răspundeți la întrebări:

- Ce ai în ghiozdan?
- Când se folosesc ghirlandele?
- Ce culoare au ghetetele tale?
- De unde vine privighetoarea primăvara?

b) Transformați imaginile în cuvinte:

LUMEA
COPILĂRIEI

K k W w Q q Y y

Dictare vizuală

Kilogram, kilometru, Jerry, kiwi, Monique, yoga, week-end,
show, kaki, New York, hobby.

1 Stabiliți legătura între cuvinte:

Wanda	fruct
kaki	nume de fată
kilogram	marcă de automobil
New-York	unitate de măsură
Skoda	oraș
kiwi	culoare

2 Scrieți doar ceea ce:

cumpărăm la kilogram

făină
ouă
păpuși
bomboane
mere

măsurăm în kilometri

dantela
distanța
stofa
drumul
copacul

3 Potrivți cuvintele în propoziții:

- Mama a preparat un cocktail cu ____
- ____ -ul meu este fotbalul.
- Bunica a procurat un ____ de ____
- Vizita la ____ mi-a lăsat impresii de neuitat.

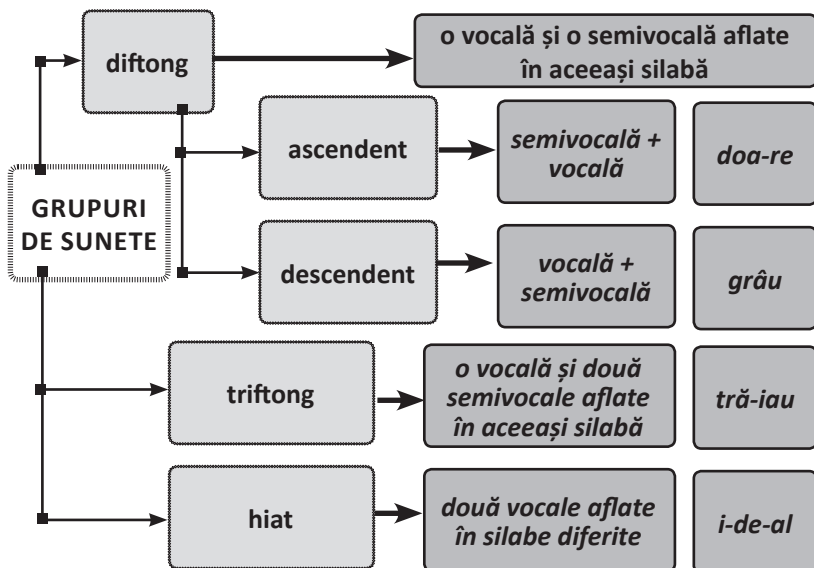
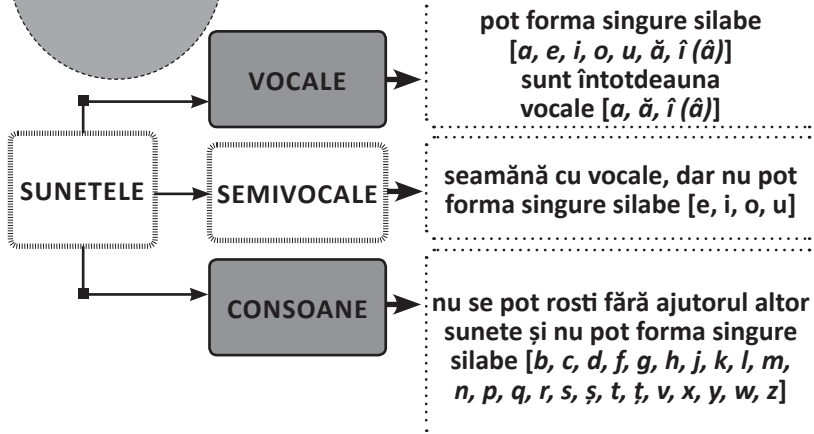
hobby kilogram New York kiwi

Fonetica

Fonetica

Știința care studiază sunetele vorbirii.

FONETICA

Fonetica – ramură a lingvisticii care studiază producerea, transmiterea, audiția și evoluția sunetelor limbajului articulat. (D E X al limbii române).

Fonetica – disciplină, care studiază structura sonoră, modificările și legile după care se modifică sunetele unei limbi. (D N, 1986).

Deci, **fonetica** este o ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul sunetelor unei limbi.

Respectiv fonetica limbii române studiază totalitatea sunetelor limbii române, a particularităților acustice și de articulație a acestora.

"**Fonetica** este în legătură nemijlocită cu întregul vocabular, căci ea furnizează sunetele din care se alcătuiesc cuvintele." (GRAUR, F. L. 1961)

Din punct de vedere al diferitelor aspecte fonetice ajungem la concluzia că în limba română deosebim următoarele unități segmentale și suprasegmentale:

- șapte vocale;
- patru semivocale, care în unele cazuri sunt echivalente cu vocalele corespunzătoare;
- o vocală asilabică /i/, care uneori este echivalentă cu vocala/i/;
- douăzeci de consoane;
- accent;
- intonație;

ALFABETUL – totalitatea literelor așezate într-o ordine convențională, reprezentând sunetele de bază.

SUNETUL este cea mai mică unitate sonoră a unei limbi. Sunetele sunt unități ale vorbirii.

LITERA este semnul grafic al unui sunet. Literele sunt unități ale scrierii. Alfabetul limbii române are 31 de litere, a căror ordine este următoarea:

Aa, Ăă, Ââ, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Îî, Jj, Kk, Ll, Mm, Nn,
(a) (ă) (â) (be) (ce) (de) (e) (fe) (ge) (ha) (i) (î) (je) (ca) (le) (me) (ne)
Oo, Pp, Qq, Rr, Ss, Șș, Tt, Țț, Uu, Vv, Ww, Xx, Yy, Zz.
(o) (pe) (chiu) (re) (se) (șe) (te) (țe) (u) (ve) (dubluve) (ics) (igrec) (ze).

VOCALELE sunt sunete care se rostesc ușor, singure, fără ajutorul altor sunete: **a, e, i, o, u, ă, î(â)**. Pot forma singure silabe și chiar cuvinte (uneori cu ajutorul semivocalelor): *a-re, oa-ie*.

Unele vocale se pot pronunța în două feluri: mai prelung sau mai scurt. Vocalele care se pronunță mai scurt se numesc semivocale. Cu valoare de semivocală pot apărea sunetele: **e, i, o, u**.

Vocală:

- a) vreme, mere;
- b) cuvinte, părinte;
- c) noroc, port;
- d) ministru, metru.

Semivocală:

- a) marea, floarea;
- b) mai, cai;
- c) noroace, poartă;
- d) ecou, fiu.

Consoanele sunt sunete care se pronunță mai ușor cu ajutorul altor sunete (vocale): **b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, ș, t, ț, v, x, y, w, z**. Nu pot forma singure silabe. Pot lipsi din structura unei silabe.

Nu întotdeauna o singură literă exprimă un singur sunet "x" (cs): *pix, exclamă*; (gz): *exercițiu, există*, iar un sunet poate fi redat de un grup de litere: **ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi**.

Să exersăm!

1. Scrieți câte patru cuvinte:

- a) care să înceapă cu o consoană;
- b) care să se termine cu o consoană;
- c) care să înceapă cu o vocală;
- d) care să se termine cu o vocală.

2. Scoateți câte o vocală (semivocală) din grupul de vocale pe care îl conține fiecare cuvânt, pentru a obține alte cuvinte:

leasă –	lasă;	coadă –	_____
roată –	_____	doar –	_____
teacă –	_____	ceai –	_____
soare –	_____	teamă –	_____
boabe –	_____	moare –	_____

3. Alcătuiți cuvinte cu silabele date:

a) ge – rul
– nunchi
– ne

b) mer – ge
min –
strân –

4. Completați silaba care lipsește din următoarele cuvinte:

pa__nă, ru__nă, de__ra, măr__lușă, în__nunchează, __rafă,
măr__le, mar__ne, __nere, cataloa__, pre__tă, in__ner, gălă__e,
re__nă, __neral, __neros.

5. Formați cuvinte cu silabele următoare:

a) che – nar	b) chi – brit	c) ve – che
– ie	– flă	mu –
– ma	– că	ure –
– mări	– ot	

6. Completați spațiile goale cu "che" sau "chi".

pere__, __tara, Do__ța, aș__e, o__lari, ne__ază,
pere__le, înve__tă, tini__le, stra__nă, __țibuș, Petra__.

7. Alcătuți cuvinte cu silabe:

a) ghe-te	b) ghi-veci	c) Gheor-ghe
-me	-duș	ve-
-țuș	-cit	le-

8. Completați cuvintele următoare cu grupul de litere care lipsește:

___motoc, în___suială, frân___e, ___ocel, ne___nă, un___e, ___d,
în___țată, Ne___niță, un___i, ___r, ___na, în___ață, ___ndă.

9. Completați vocalele care lipsesc:

c__rg	fr__c__s	br__d
pr__v__nd	c__m	c__rte

10. Tăiați forma incorectă:

ciată – ceată	ciot – ceot
ciocan – ceocan	piceoare – picioare

11. Completați cu "ce" sau "ci", după caz:

În cuptor sunt ___n___ budin___:
Pisicuț, să nu le lingi!
Și cârnați sunt tot vreo ___n___:
Pisicuț, să nu-i atingi!

12. Câte vocale și câte consoane sunt în fiecare din enunțurile de mai jos?

Pădurea vuieste. (.....vocale și consoane)
Soarele zâmbește. (.....vocale și consoane)
Apele se zbat. (.....vocale și consoane)
Spectacolul începe. (.....vocale și consoane)
Amurgul e sângieru. (.....vocale și consoane)

13. Câte vocale și câte consoane conțin cuvintele:

	v. c.		v. c.
albastru	☐ ☐	liniște	☐ ☐
semestru	☐ ☐	septembrie	☐ ☐
calificativ	☐ ☐	fluturaș	☐ ☐
umbrela	☐ ☐	jumătate	☐ ☐

14. Scrieți cuvintele invers.

Car, cod, soc, rad, are, dor.

15. Subliniați cu o linie cuvintele în care "x" se pronunță "cs" și cu două linii cuvintele în care se pronunță "gz"

extemporal, examen, expoziție, existență, fax,
exil, complex, exigent, excavator.

16. Copiați propozițiile, fiind atenți la scrierea cuvintelor subliniate:

Trenul era ticsit. Excursionistul purta un enorm rucsac în spate. Îmi plac florile de micsandră. Am citit poezii de Vasile Aleksandri.

17. Indicați câte litere și câte sunete apar în exemplele de mai jos:

ghem → _____ ghinion → _____
cheamă → _____ margine → _____

Silaba
Despărțirea cuvintelor
în silabe

cio

că

ni

toa

re

SILABA este un grup de sunete care se rostesc cu o singură deschidere a gurii. Are în componența ei cel puțin o vocală. Poate fi formată:

- dintr-un sunet: *a-er, o-mul*;
- din două sau mai multe sunete alăturate din același cuvânt: *ca-să, clă-di-re, școa-lă*;
- din sunete alăturate aparținând unor cuvinte diferite: **s-au** (dus), din-**tr-o**.

Cuvântul este un grup de sunete care are înțeles.

Cuvintele pot fi:

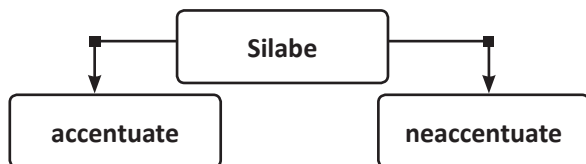
- formate dintr-un sunet: *a-er, o-mul*;
- **monosilabice**, formate dintr-o silabă: *ac, tanc, măr*;
- **plurisilabice**, formate din două sau mai multe silabe: *ma-ma, ca-ie-te, ma-și-nă, re-ca-pi-tu-la-re*.

Când un cuvânt nu se termină într-un rând, se vor trece în rândul următor numai silabe întregi.

Nu se despart la sfârșit de rând:

- abrevierile: *etc., ș.a.m.d.*
- cuvintele ale căror silabe rămase pe un rând ar fi alcătuite dintr-un sunet: *a-vi-on*;
- când cratima se află la sfârșitul rândului și coincide cu linia de despărțire: *ju-cân-du-se*;
- prescurtările din cadrul numelor proprii: *I. L. Caragiale*.

Un cuvânt poate avea o singură silabă accentuată: *car-te, mo-șu-le*. Celelalte silabe, care nu au accent, se numesc neaccentuate.

Să exersăm!

1. Uniți, prin săgeți, cuvintele din coloana stângă cu cele din dreapta, care au același număr de silabe:

literă	ritm	împreună	albină
basm	elev	zăpadă	lecție
cuvinte	caiet	vorbim	vocabular
carte	silitor	recreație	silabă
lectură	băieții	mașina	scurt
înțeleș	citire	prieten	școală

2. Puneți silabele în ordine pentru a obține cuvinte:

gă – cin – re – toa; bră – min – îm – că – te

ză – îm – che – pa – tea; pli – com – ca – e – ți

3. Combinați silabele date și alcătuiți cât mai multe cuvinte:

car	te	țel	bă	ne
ie	pu	iat	ma	și
re	tu	ci		

4. Transcrieți propozițiile. Despărțiți în silabe cuvintele evidențiate.

Am făcut o mare *greșeală*.

Din *greșeli* se învață.

Numărul *greșelilor* din caiet e mare.

5. Despărțiți în silabe cuvintele următoare:

Taxi, înghețată, crizantemă, dispoziție, corn, punctuație, vultur, subacvatic, aplaudat, inaccesibil.

6. Grupați următoarele cuvinte după numărul de silabe:

Foc, scară, doi, ară, luminoasă, rouă, colorată, secerătoare, pisică, ceas, apartamente, transporturi, închisoare, gherghef, ciupercă, margine, poziție.

7. Găsiți silaba pierdută și formați cuvântul:

ma – ● – nu – ță

o – ● – dă

ti – ne – ● – țe

ca – len – ●

pro – ver – ●

me – ● – ca – ● – te

Să descoperim!

împărat

român
pâine

IMPORTANT!

În ambele cuvinte avem de-a face cu sunetul și literele *î, â*.

La începutul și sfârșitul cuvântului se scrie *î*.

În interiorul cuvântului se scrie *î* în cazul când rădăcina celui de-al doilea cuvânt începe cu litera *î*.

În interiorul cuvântului se scrie *â*.

Să exersăm!

1. **Transcrieți cuvintele ce conțin litera *â*:** înfrângere, a izvorî, român, mândru, întindere, pâine, înalt, câine, înfrânt, mâine.
2. **Din colonițele ce urmează selectați și transcrieți cuvintele care sunt scrise corect:**

mângîie

mângâie

învins	ânvins
neîntrecut	neîntrecut
înfrângere	înfrângere
a hotărâ	a hotărî
românaș	romînaș

3. Completați spațiile libere cu una din literele *î* sau *â*:

M_ ine, _ mpietrit, hotăr_ t, a zăvor_, c_ ntec, zăvor_ t, bine_nțeles, zăvor_t, a t_r_, c_ ine, _nt_i, _ncălțăminte.

4. Descoperiți cuvintele, ale căror silabe s-au amestecat:

- 1) tă-ho-râ-re
- 2) ne-mâ-că
- 3) ne-pâi
- 4) pie-îm-trit
- 5) mân-ro
- 6) cat-mân-ne

5. Schimbați forma cuvintelor date, astfel încât să se scrie cu *î* la sfârșit:

l se urâse _____, hotărâse _____, se posomorâse _____, se coborâră _____, izvorâse _____, se târâse _____.

Să descoperim!

po-ia-nă

ca-ie-te

moa-ră

ghea-ță

ro-ua

IMPORTANT!

Grupul de sunete (litere) *ia, ie, oa, ea, ua* în cazurile de față fac parte dintr-o silabă, formând astfel grupuri de vocale, care se numesc *diftongi*. Diftongul este format dintr-o semivocală (vocală care se rostește scurt) și o vocală.

Să exersăm!

1. Selectați cuvintele scrise corect:

floare

fluare

stea

stia

tinichea

tinichia

iarbă

earbă

iepure

epure

moară

muară

șoseaoa

șoseaua

2. Completați silaba care lipsește din cuvintele ce urmează:

ploa- __

__ -tă

fe- me- __

do- __

po- __ nă

ro- __

po- __ ne

__ -po-că

__ -pu-raș

__ -lă

3. În cuvintele ce urmează scrieți unul din grupurile oa, ua, uă:

Veriș__ră, r__tă, ro__, stea__, vi__ră, canapea__, c__să, șosea__,
s__rele, curaj__să, stof__să, no__, c__pte .

4. Despărțiți cuvintele ce urmează în silabe. Observați grupurile de vocale ea, ia, oa, ie, ua și uă aflate în câte o singură silabă. Subliniați aceste grupuri:

ceai	mărgeaua
gheață	ouă
iarnă	greier
noastră	desfășoară
femeie	surioara

IMPORTANT!

În cuvintele *eu, el, era* se rostește *ie*, dar se scrie *e*.

În cuvinte precum *ieri, ied, iertare* se scrie grupul *ie*.

Dacă o silabă a cuvântului se termină cu o vocală, următoarea va începe cu sunetul (litera) *e*, deși se aude *ie*: *idee, alee*.

Să exersăm!

1. Selectați forma corectă a cuvintelor:

iepure-epure	iera-era
aleie-alee	ieri-eri
iel-el	poezie-poiezie
epocă-iepocă	miercuri-mercuri
pierde-perde	petriș-pietriș

2. În cuvintele ce urmează completați spațiile goale cu litera e sau cu grupul ie. Transcrieți-le:

Ide__, __lena, __rtare, al__e, __lev, __rbivor, __ste, p__triș, m__rla,
__ra, __șire, a__roplan, du__t, v__spe, __lefant, __cran, __puraș.

3. Dați răspuns la ghicitori. Împărțiți cuvântul-cheie în silabe.

Subliniați diftongul:

- a) larna-i palid sub un nor,
Vara e dogorător,
Luminează și-ncălzește.
Cine e? Haide, ghicește!
(*soa-re-le*)
- b) N-are mâini și totuși bate,
Bate-ntruna zi și noapte.
Șade oriunde l-ai pune
De-l privești timpul îți spune.
(*cea-sul*)
- c) Nu sunt carte, dar am foi
Pregătite pentru voi
Cu linii, cu pătrățele
Să puteți scrie pe ele.
(*ca-ie-tul*)
- d) A venit baba din munți,
Peste râuri făcând punți.
Și a prins, spunând povești,
Flori de gheață la ferești.
(*iar-na*)
- e) Am două fete frumoase
Ca două crăieșe:
Una-i albă-colilie,
Alta-i neagră-ticurie.
(*zi-ua* și *noap-tea*)
- f) O fată tânără trece-n zori,
Și-și varsă lacrimile peste flori.
Luna le-a văzut și nu le-a ridicat
Soarele îndată le-a uscat.
(*ro-ua*)

IMPORTANT!

În limba română putem să întâlnim cuvinte ce au în componența lor consoane duble (*cc, nn, rr, ss*) sau vocale duble (*ee, ii, oo, uu*). Consoanele și vocalele duble se rostesc și se scriu în silabe diferite. Se scriu cu consoane duble cuvintele derivate a căror rădăcină începe cu aceeași consoană cu care se termină prefixul (*nn, rr, ss*).

Să exersăm!

1. Formați cuvinte noi, conform exemplului propus:

a) nod – înnodat	e) nou – _____
b) nor – _____	f) nămol – _____
c) negru – _____	g) născut – _____
d) noapte – _____	h) negură – _____

2. Transcrieți cuvintele de mai jos, despărțiți-le în silabe și subliniați consoanele duble:

interraional – _____
înnegurat – _____
interregional – _____
transsiberian – _____
înnădit – _____

3. Corecțiți greșelile comise în timpul despărțirii cuvintelor în silabe:

a-cces – _____
o-cci-den-tal – _____
accen-tu-at – _____
a-cci-dent – _____
su-cces – _____
va-ccin – _____

4. Alcătuiți cuvinte noi, conform cerinței date (re + cuvântul):

educat – _____
evaluat – _____
examinat – _____
editat – _____

5. În cuvintele ce urmează lipsesc unele silabe. Găsiți-le și înscrieți-le la locul cuvenit. Transcrieți apoi cuvintele:

a) con-ști-__-cios	e) zo-__ -lo-gic
b) co- __ -pe-ra -re	f) în-fi-__-ța-tă
c) fi-__ -ță	g) a-le- __
d) am-bi -gu-__	h) ne-__ -du-cat

IMPORTANT!

La sfârșitul unor cuvinte sunetul și litera *i* poate fi:

- vocală (la pronunțare se aude clar – *a se mândri, a citi*) .
- semivocală (dacă urmează după o vocală – *cercei, singurei*) .
- nu este sunet (când intră în componența grupurilor *ci, gi, ...*)

Să exersăm!

1. Din șirul ce urmează selectați cuvintele în care sunetul și litera *i* este vocală:

A vorbi, alei, a se mâhni, a zâmbi, tei, zurgălăi, a împărți, a deveni, miei, a dori, a croi, lecții, a deosebi, unghi, a construi, îngeri, a zidi, oameni, a încercui, genunchi, a pedepsi, a vorbi, mănunchi, a citi, a însuși, creștini, a ciripi.

2. Din proverbele ce urmează selectați cuvintele în care sunetul și litera *i* este semivocală. Transcrieți-le, despărțiți cuvântul respectiv în silabe:

- Întâi ascultă și pe urmă vorbește.
- Gura înțeleptului când se deschide,
Tu închide pe a ta.
- Toamna se numără bobocii.
- E greu să îndrepti un pom și să cioplești un om.
- Ochii înțeleptului văd mai departe.
- Dacă plouă-n mai
Vom avea mălai.

3. Ghiciți ghicitorile ce urmează. În cuvântul-cheie stabiliți ce valoare au sunetul și litera *i*:

- În noapte licăresc luminițe
argintii și colo și ici,
Sunt cioburi de rază de lună?
Sau poate că sunt _____ . (*licurici*)
- Mic, patru picioare are,
Duce ace în spinare,
Pentr-o bună apărare. (*arici*)
- Coadă de cocoș îmi pare,
O frumoasă secere.
Să ghicească fiecare,
Care-i cifra ce o are? (*cifra cinci*)
- Am doi porumbei,
Toată lumea se oglindește în ei. (*ochii*)

IMPORTANT!

Pronunțarea mai intensă sau pe un ton mai înalt a silabei unui cuvânt poartă numele de *accent*.

În limba română accentul nu are o poziție fixă (poate cădea pe ultima silabă (*pal-ton*), pe penultima silabă (*co-li-vi-e*), pe antepenultima sau pe prima silabă (*du-mi-ni-că*, *mar-ti-e*).

Silaba pe care cade accentul se numește *accentuată*.

Să exersăm!

1. Citiți corect cuvintele:

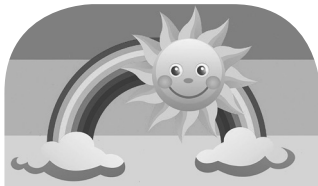
Po-por, pri-mă-va-ră, ca-să, car-te, ca-me-ră, mar-gi-ne, mă-sea, an-co-ră, co-me-di-e, co-me-di-e, co-pii, co-pii, ve-se-lă, ve-se-lă, a-ce-le, a-ce-le.

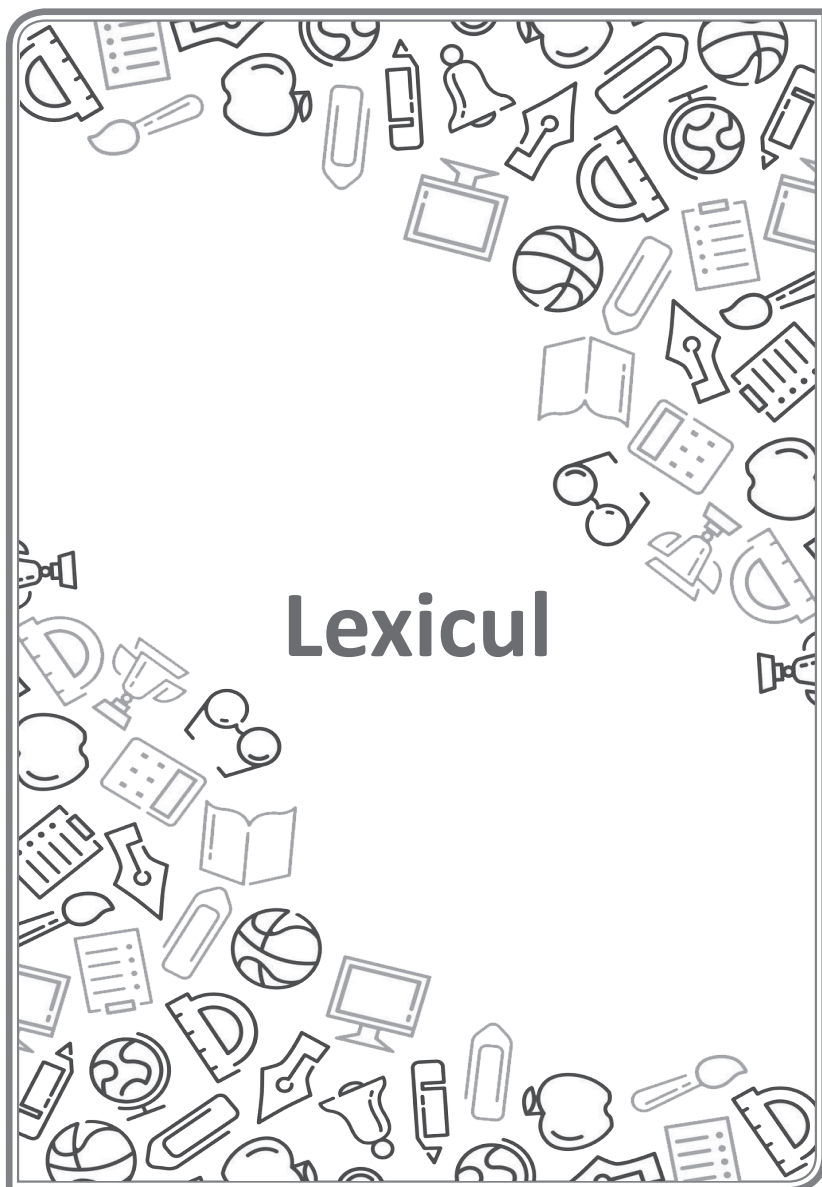
2. Transcrieți propozițiile ce urmează, puneți accentul pe cuvintele evidențiate:

- Mama spală **vesela** la bucătărie.
- Lenuța este **veselă**, deoarece și-a reîntâlnit prietenii.
- Acele** ariciului îl apără de dușmani.
- Acele** fete erau neascultătoare.
- Câțiva **copii** se jucau prin curtea școlii.
- A făcut mai multe **copii** a poeziei.

3. Faceți analiza fonetică a cuvintelor: cântec, mașină, autobuz.

Model: ma - să: vocale – a, ă, consoană sonoră – m, consoană surdă – s, numărul de litere – 4, numărul de sunete – 4, silaba accentuată – prima.

Lexicul

Lexicul

(vocabularul)

**Structura cuvântului sinonime
rădăcină prefix sufix antonime
temă desinență omonime
sens propriu familie de cuvinte
sens figurat câmp lexical
dicționare**

Vocabularul (Lexicul)

Vocabularul sau lexicul unei limbi este alcătuit din totalitatea cuvintelor care există sau au existat cândva în limbă.

Fondul lexical conține cuvinte înțelese de toți vorbitorii, adică de largă întrebuințare, denumind:

- obiecte (*casă, masă, scaun, pat*);
- ființe (*cal, vacă, porc, găină*);
- acțiuni, stări sau existență (*a mânca, a trăi, a sta*);
- zilele săptămânii;
- însușiri ale obiectelor și ființelor (*înțelept, cuminte, frumos, nou, vechi*); *culori (alb, negru, roșu, verde)*;
- numerele până la 10; numele unor părți ale corpului omenesc (*nas, gură, cap*);
- membrii familiei (*tată, mamă, soră*); prepoziții (*de, la, spre, pe*).

Fiecare limbă are propriul vocabular. Vocabularul limbii române este bogat și variat. Cuvintele unei limbi sunt înregistrate în diferite dicționare. Dicționarul reprezintă o sursă de informație din cele mai diverse domenii și constituie un instrument de lucru folositor. Există diferite dicționare: explicativ, ortografic, de sinonime, antonime, omonime, paronime.

Cuvântul – unitatea de bază a vocabularului

Cuvântul este o parte a vocabularului, o unitate lexicală. El poate intra în combinație cu alte cuvinte, pentru a alcătui propoziții și fraze.

De exemplu, cuvântul **casă** are un anumit sens lexical ("*locuință*"), dar este în același timp și o parte de vorbire, o parte a morfologiei, având valoare de substantiv. În relație cu alte cuvinte, el capătă funcții sintactice diferite: subiect, nume predicativ, atribut, complement direct sau indirect etc. Deci are și sens gramatical. Sensul lexical împreună cu cel gramatical formează o unitate indestructibilă.

Sensul cuvântului

Sens propriu (literal) este sensul obișnuit, folosit în mod curent și care trezește în mintea vorbitorului imaginea obișnuită a unui obiect, a unei acțiuni, însușiri.

Sensul figurat este un sens mai puțin obișnuit al cuvintelor și care trezește în mintea vorbitorului altă imagine decât cea obișnuită.

Pe baza relațiilor de sens, cuvintele se pot clasifica astfel: sinonime, antonime, omonime

Sinonimele – sunt cuvintele cu formă diferită și înțeles identic sau asemănător.

Bogăția unei limbi e ilustrată nu numai de cantitatea cuvintelor, a construcțiilor și a expresiilor specifice, ci și de volumul și calitatea acestor cuvinte/sintagme expresive care denumesc același termen. Ele pot fi substituite unul prin altul într-un context dat, fără ca valoarea de ansamblu a mesajului să se schimbe.

Îi plăcea să fie elev.

Îl încânta să fie școlar.

Antonimele – sunt cuvintele cu formă diferită și înțeles opus. Unele cuvinte nu pot avea antonime (*tată, mamă, soră, cuțit, creion, carte, masă*), iar altele se obțin cu ajutorul prefixelor.

Antonim al "**boalei**" sunt
Și-ți aduc tărie
Când mă prezint-
Ți-s soră, frate
Și mă cheamă ...(**sănătate**)

Omonimele – sunt cuvintele care au aceeași formă sonoră, dar mai multe înțelesuri diferite, neînrudite între ele.

lac – apă stătătoare ;

lac – preparat lichid folosit pentru protejarea suprafețelor unor obiecte;

vară – anotimp ;

vară – grad de rudenie;

Structura cuvântului Cuvântul de bază

Cuvântul de bază este cuvântul care servește ca element fundamental pentru formarea altor cuvinte. Cuvântul de bază este de cele mai multe ori la forma-țip, din dicționare.

Cuvinte de bază: *copil, prieten, frumos, iepure, braț.*

Cuvinte derivate: *copilaș, prietenie, frumușel, iepurește, îmbrățișa.*

Rădăcina este grupul de sunete (litere) care se repetă și este comun tuturor cuvintelor care alcătuiesc o familie lexicală.

Rădăcină: **cânt-**.

Forme ale verbului: *cânt, cânti, cântă, cântăm, cântați, cântă.*

Rădăcină: **lemn-**.

Familie lexicală: *lemnar, lemnișor, înlemni, lemnos.*

Desinența este acea parte a cuvântului de bază (*pădure*) care se modifică în timpul flexiunii (declinării sau conjugării): *pădure, păduri.*

Prefixul este sunetul sau grupul de sunete/litere care se adaugă la începutul cuvântului pentru a forma cuvinte noi.

Prefixe: **stră-***bunic*, **con-***cetățean*, **des-***face*, **în-***norat*.

Sufixul este sunetul sau grupul de sunete care se atașează la sfârșitul cuvântului pentru a forma cuvinte noi.

Sufixe: *lemn-ar, căs-uță, scrii-tor, țărăn-ime, voinic-esc, arc-aș, munci-torime, bun-ătate, lovi-tură; fric-os, frumuș-el, prieten-esc; sfăt-ui; frăț-ește, piept-iș.*

Familia de cuvinte (Familia lexicală)

Familia de cuvinte cuprinde toate cuvintele obținute prin derivare, sau prin alte procedee, de la un cuvânt de bază. Aceste cuvinte sunt înrudite ca sens.

Familie de cuvinte: pădure, pădurice, păduriște, pădurar, pădurărie, păduratic, pădurean, pădureț, păduros, împăduri, împădurire, împădurit, reîmpăduri, reîmpădurire, reîmpădurit, despăduri, despădurire, despădurit.

Câmpul lexical

Câmpul lexical cuprinde toate cuvintele care aparțin aceluiași domeniu și au trăsături de sens comune.

Câmpuri lexicale:

- mamă, tată, frate, soră;
- profesor, elev, clasă, bancă, rechizite.

SENSUL PROPRIU

Toboșarul
bate toba.

SENSUL FIGURAT

Este rece
apa
din izvor.

A bătut toba
despre
peripețiile de la
munte. (s-a lăudat)

Informația
este din izvor
sigur.

Să descoperim!

Sensul propriu este înțelesul obișnuit al unui cuvânt:

*El s-a lovit la un **picio**r.
(parte a corpului omenesc);*

Sensul figurat este sensul neobișnuit al unui cuvânt, folosit pentru a forma o imagine artistică:

*Pe-un **picio**r de plai,
Pe-o gură de rai.
Soba este **caldă**. – sens propriu;
Ea are o privire **caldă**. – sens figurat;*

Sensul unui cuvânt se stabilește numai în context (adică într-un anumit enunț).

Să exersăm!

1. În enunțurile de mai jos, cuvintele subliniate sunt folosite cu sens figurat. Construiți enunțuri în care să apară cu sens propriu.
 - a) Am primit o ploaie de observații de la părinții mei.
 - b) I-a încolțit în suflet dorința de a se face profesor.
 - c) Am un munte de exerciții pentru mâine.
2. În enunțurile de mai jos, cuvintele subliniate sunt folosite cu sens propriu. Construiți enunțuri în care cuvintele evidențiate să aibă sens figurat.
 - a) Maria are un colier scump.
 - b) Ne plimbăm într-o pădure de fagi.
 - c) Bunicul meu s-a născut în Ciudei.
 - d) Strămoșii noștri se apărau folosind arcuri cu săgeți.
3. Scrieți câte un enunț pentru sensul propriu și sensul figurat al următoarelor substantive.

Ochi, floare, braț, pânză.

4. Care din cuvintele evidențiate sunt întrebuințate cu sens figurat?

- făina **se cerne**; -opaițul **licărește**; -frunză **ruginită**;
-ploaia **se cerne**; -ochii **licăresc**; -fier **ruginit**;

5. CREAȚII! Povestești o întâmplare din viață, folosind cuvinte cu sens figurat.

6. Bifați în caseta corespunzătoare sensul expresiilor.

	sensul propriu	sensul figurat
inimă de piatră		
pădure de stejar		
pasăre de curte		
băiat de zahăr		
raze de aur		

**Sinonimele sunt
cuvinte cu același
sens**

zăpadă
nea
omăt

luminos
strălucitor

liniște
tăcere

amurg
înserare

zâmbet
surâs

a vorbi
a zice

creangă
ramură

fruct
rod
poamă

Să descoperim!

*Protejați planeta albastră!
Ocrotiți ...!*

Apărați ...!

Cuvintele **protejați**, **apărați** și **ocrotiți** sunt cuvinte cu înțeles asemănător.

Cunoscând cuvinte cu sens asemănător îți îmbogățești vocabularul.

SĂ REȚINEM!

Cuvintele cu sens asemănător se folosesc pentru a evita repetarea cuvintelor dintr-un text.

Să exersăm!

1. Găsiți cuvinte cu înțeles asemănător pentru următoarele cuvinte date: a) a umbla, cărare, steag, drumet, merinde, a privi, a învinge, a dobândi, copac. b) armată, porumbel, cameră, a se ascunde, vreme, vreascuri, meșteșug, avion, plângere.

2. Înlocuiți cuvintele evidențiate cu altele cu înțeles asemănător, astfel încât sensul enunțurilor să nu se schimbe.

Cătălina aude vocea **blajină** a bunicii.

Deseori bunica **spunea** că, citind, cărțile ne fac să înțelegem mai bine lumea, viața.

Atunci când cartea este scrisă din **dragoste** pentru oameni, lucrarea este **minunată**.

A **încheiat** discursul cu învățătura "Cartea este izvor de **înțelepciune**".

3. Tăiați din fiecare șir cuvântul care este de prisos:

- zăpadă, nea, brumă, omăt;
- bucuroș, voios, luminos, vesel;
- uliță, cărare, potecă, intersecție, drum;
- victorie, biruință, eșec, izbândă;
- a apăra, a ocroti, a șopti, a îngriji, a proteja.

4. Rescrieți fiecare enunț, înlocuind cuvintele subliniate cu un cuvânt care are înțeles asemănător:

Exemplu: Maria a băgat de seamă că ningea cu fulgi mari.

Maria a observat că ningea cu fulgi mari.

a) Văzând că mama are atâta treabă, i-am dat o mână de ajutor.

b) Când a văzut primejdia, Mihai a luat-o la sănătoasa.

c) Prietenii nu-l iubeau, pentru că era un zgârie – brânză.

5. Înlocuiți expresiile date printr-un cuvânt. Alcătuiți cu ele propoziții.

- a trage pe sfoară – *a înșela*
- a se scula cu noaptea-n cap –
- a-și lua nasul la purtare –
- a trage un pui de somn –

6. Consultați dicționarul și scrieți cuvinte cu înțeles asemănător celor date.

A bandaja – a pansa,

chinuit –

încet – lin, ...

delicios – ...

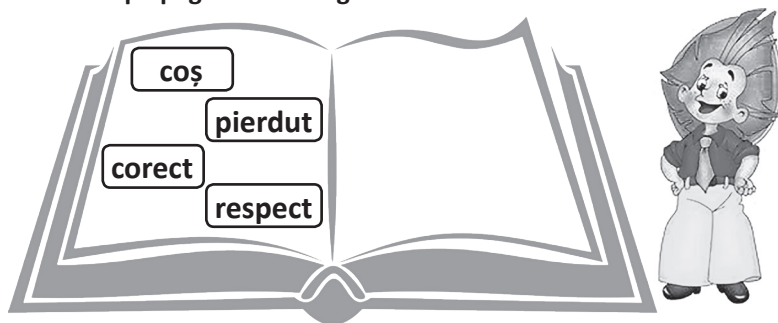
pedeapsă – ...

sincer –

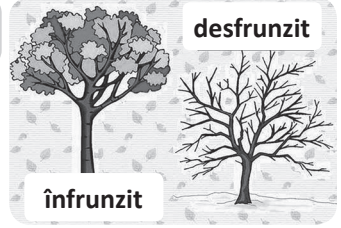
7. Notați cuvinte cu sens asemănător, care să desemneze însușiri, după model.

- elev harnic, silitor,...
- părinte grijuliu,...
- sat retras,...
- muzică veselă,...

8. Scrieți pe pagina din dreapta cuvinte cu sens asemănător pentru cele de pe pagina din stânga.

SĂ REȚINEM!
Antonimele sunt cuvinte cu sens opus.

Să descoperim!

Geamul **curat** era **deschis**.

Geamul **murdar** era **închis**.

În propozițiile de mai sus, cuvântul **curat** are înțeles opus pentru cuvântul **murdar**. Acestea sunt cuvinte cu sens opus. Observați și perechea de cuvinte **închis-deschis**.

Să exersăm!

1. Scrieți cuvintele cu sens opus pentru următoarele exemple:

Pitici, a urcat, se bucură, prieten, vorbește.

2. Formați și scrieți perechi de cuvinte cu înțeles opus.

bucurie

îndrăzneț

leneș

adevărat

sfios

zi

noapte

harnic

fals

tristețe

3. Scrieți însușiri pentru fiecare ființă din imagini, apoi scrieți însușiri opuse.

4. Înlocuiți cuvintele subliniate cu altele cu sens opus astfel încât proverbele să fie adevărate:

- Buturuga **mare** (_____) răstoarnă carul **mic** (_____).
- **Adevărul** (_____) are picioare **lungi** (_____).
- Chiar omul **fără** (_____) judecată greșește câteodată.

5. Scrieți cuvinte cu înțeles opus pentru cele evidențiate din următorul text:

Am venit la tine cu mare **bucurie**. Știam că ești **sănătos**. Credeam că vei fi **bucuros** de tot ceea ce ți se întâmplă. Mirarea mea a fost mică. Pe chipul tău se citea **tristețea**. Te simțeau din ce în ce mai **rău**. Gândurile **urâte** îți **întunecau** chipul. **Rareori** vedeam un zâmbet pe fața ta.

6. Formați enunțuri în care să folosiți perechile de cuvinte cu sens opus, astfel încât înțelesul enunțurilor să nu se schimbe: *aproape-departe, înalt-scund, ușor-greu.*

Exemplu: Reușesc întotdeauna să ajung devreme la școală. Nu ajung niciodată târziu la școală.

7. Completați proverbele, astfel încât să obțineți perechile de cuvinte cu sens opus:

Banii se câștigă, dar se cheltuie

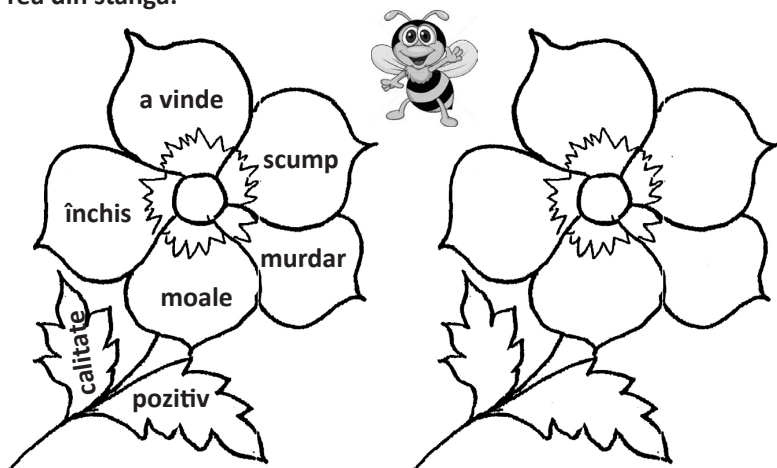
A fi lipsit de prieteni e mai rău, decât a avea

8. Descoperiți în pătrat cuvintele cu sens opus celor date:

*nervos,
slăbiciune,
(a) găsi,
departe,
(a) vorbi,
(a) construi.*

X	Z	A	P	R	O	A	P	E
O	C	V	M	L	T	S	O	A
D	O	A	P	U	T	E	R	E
Ă	Z	N	L	X	J	M	D	N
R	L	T	F	M	N	R	A	E
Â	R	A	G	O	E	L	R	O
M	T	J	O	I	M	J	T	E
A	O	F	P	T	Ă	C	E	A

9. Scrieți pe floarea din dreapta cuvinte cu sens opus celor de pe floarea din stânga:

10. Jocul LEGO. Găsiți perechea. Construiți turnul.

adevăr
prieten
harnic
întrebare
alb
vesel

trist
răspuns
minciună
negru
dușman
leneș

11. Jocul "Fii atent!" Alegeți numai perechile corecte (antonime).

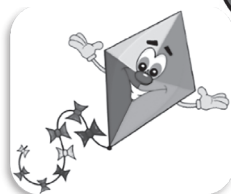
drum
adevărat
mare
zâmbet
nea
tristețe

cărare
fals
mic
curat
omăt
bătrânețe

Omonimele sunt cuvinte cu aceeași formă și cu sens diferit

zmeu

lilac

roșie

Să descoperim!

SĂ REȚINEM!

Sensul cuvântului este determinat de context, adică de înțelesul pe care îl are în conținutul propoziției.

Simona are **ochi** albaștri.

Un **ochi** de la geam s-a spart.

Broasca a sărit într-un **ochi** de apă.

La micul dejun, mama i-a pregătit lonelei **ochi**.

S-a deșirat un **ochi** de la vesta bunicii.

În propozițiile de mai sus, cuvântul **ochi**, deși nu își schimbă forma, are înțelesuri diferite. Cuvintele care au aceeași formă și aceeași pronunțare, dar care diferă ca sens și ca origine se numesc **omonime**.

!!! În limba română unele cuvinte au formă identică și sens total diferit.

De exemplu: Mama mea poartă la gât o eșarfă albastră.

Pe poartă este scris numărul zece.

!!! Unele cuvinte au formă identică, sens diferit și se pronunță diferit.

Exemplu: Acele cărți din bibliotecă erau prăfuite.

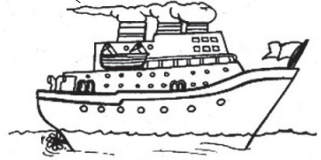
Acele de cusut se pot cumpăra de la mercerie.

Să exersăm!

1. Cu ajutorul imaginilor găsiți cuvintele cu sens diferit, dar cu aceeași formă. Alcătuiți propoziții.

Exemplu: Tata e marinar și conduce un vas mare.

În acest vas mama a pus fructele.

a) sare

b) nouă

9

2. Precizați câte două sensuri ale următoarelor cuvinte: cameră, mai, poartă, cățel, vară, broască.

3. Subliniați cuvintele care au aceeași formă și explicați înțelesul lor:

- Când am ajuns în cot, am căzut și m-am lovit la cot.
- Alina poartă o rochiță roșie și o așteaptă pe Ela la poartă.
- M-am lovit la ochi în timp ce pregăteam un ochi pentru micul dejun.

4. Consultați dicționarul din clasă pentru a explica sensul cuvintelor: lamă, șiret, nea.

5. Formulați propoziții, folosind expresiile următoare:

- față senină;
- fața școlii;

- cu inimă;
- inima pădurii.

6. Selectați cuvintele cu formă indentică din următoarele versuri și alcătuiți enunțuri care să illustreze sensurile acestora:

Abonații mei la mei Le mai dau și eu mălai
Sunt vreo nouă porumbei. Și mă întrebă: – Dar mei n-ai?
Vin la mine în temeiu Căci noi mei și alte boabe
Că eu sunt nenea cu meiu. Am mâncat, din băniți, roabe.

(Marin Sorescu – "Abonații mei la mei")

7. Indicați sensurile cuvintelor evidențiate:

- a) **Vesela** copilă își adună **vesela** pentru păpușă.
b) Un **rățoi** măcăia agitat, până se **rățoi** Săndel la el.

Teste-grilă

1. Potrivește definiția:

- 1) Sinonime a) cuvinte cu formă diferită și înțeles opus
2) Omonime b) cuvinte cu formă diferită, dar înțeles asemănător.
3) Antonime c) cuvinte cu aceeași formă, dar cu înțeles complet diferit.

2. Formează perechi de antonime:

1. a se mâhni a) cald
2. zi b) noapte
3. rece c) a se bucura

1.		2.	
3.			

3. Găsește răspunsul potrivit:

1. bun-rău; mare-mic a) sinonime
2. bun-prețios-folositor;
 frică-spaimă-teamă b) omonime
3. În vacanța de vară am c) antonime
 fost la mare. Paltonul
 Anei este mare.

1.		2.	
3.			

4. Grupați sinonimele:

1. zăpadă	a) codru
2. a expedia	b) barză
3. căldură	c) arșiță
4. pădure	d) a trimite
5. cocostârc	e) nea

1.		2.		3.		4.		5.
----	--	----	--	----	--	----	--	----

5. Grupați antonimele:

1. noapte	a) bătrân
2. frig	b) zi
3. departe	c) cald
4. tânăr	d) puțin
5. mult	e) aproape

1.		2.		3.		4.		5.
----	--	----	--	----	--	----	--	----

6. Indicați sinonimele (1) și antonimele (2) în pătrățele date:

(1) prieten

--	--	--	--	--

(2) frumos

--	--	--	--	--

ecou

--	--	--	--	--	--	--	--

lung

--	--	--	--	--	--

glas

--	--	--	--	--

cald

--	--	--	--	--

copac

--	--	--	--	--	--	--

amărât

--	--	--	--	--	--

STRUCTURA CUVÂNTULUI

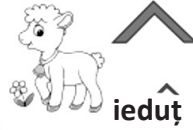
prefix

rădăcină

sufix

desinență

tema

îmbelșugate

RĂDĂCINA CUVÂNTULUI

Să descoperim!

SĂ REȚINEM!

Partea comună
a cuvintelor înrudite
se numește rădăcină.

Un **ieduț** harnic și silitor mergea la școală. El era ascultător. **Ieduțului** îi plăcea să citească. Lângă el în bancă se afla un **ied** mic, fricos și leneș. Nu dorea să citească și să socotească.

Observăm: În propozițiile de mai sus, cuvintele *ieduț*, *ieduțului*, *ied* fac parte din familia lexicală a cuvântului *ied* care este și rădăcină.

Să exersăm!

1. Alegeți dintre cuvintele date numai cuvintele înrudite. Marcați rădăcina.

Copil, fetiță, copilărie, micuță, copilăresc, copii, carte, copiliță.

- !!! Rădăcina se marchează printr-un arc . Cuvinte fără rădăcină nu există.

2. Găsiți cuvinte înrudite pentru cuvintele date. Care este rădăcina lor?

Pachet, mugur, cânta, scrie, nor, dar.

3. Grupează cuvintele de mai jos, în funcție de cuvântul de bază de la care s-au format:

Căsuță, mânuit, omenеște, mânuire, căscioară, omenesc, mânuță, căsnicie, omenire.

4. Completați cu cuvinte din aceeași familie. Alcătuiеște propoziții cu unele dintre ele.

Pădure...; floare...; poveste...; fier...;

SĂ REȚINEM!

Rădăcina împreună cu prefixele și sufixele lexicale formează tema cuvântului. Spre deosebire de rădăcină, tema este comună numai formelor unuia și aceluiași cuvânt.

Desinența este terminația (sufixul gramatical) care ne ajută să creăm forme ale aceluiași cuvânt, indicând, de exemplu, genul sau numărul.

5. Transcrieți textul. Găsiți rădăcina și desinența cuvintelor evidențiate.

O *albină* căzu într-o baltă. O *porumbiță* o văzu de sus, rupse o *frunză* din pom și o aruncă. Albina se puse pe dânsa și scăpă din *baltă*.

6. Formați cuvinte noi, alcătuiind familii lexicale: *grădină, pământ, bu-nică, frunză*.

7. Alegeți din fiecare serie cuvintele înrudite.

- Frunză, fum, frunzuliță, floare, înfrunzește, frunzar, ferigă;
- Cald, căldură, vară, călduț, căldare, încălzește, căldurică.
- Muncă, muncitor, mâncare, muncește, muncitoresc.

8. Activitate în echipe!

Grupați cuvintele de mai jos, formând familii de cuvinte.

Marcați rădăcina. Câștigă echipa ce reușește să grupeze cuvintele înrudite în cel mai scurt timp.

Aripioară, însănătoșesc, darnic, român, înaripat, dar, sănătate, dărnicie, românesc, nedăruit, aripă, românaș, dăruire, sănătos.

9. Ghiciți ghicitorile și marcați structura cuvintelor respective.

Mititea și negrișoară	Moale, albă și pufoasă,
Cară sacii de la moară.....	Pentru câmp e haină groasă.....
Are foi și nu e pom,	Boabele duse la moară
Îți vorbește și nu-i om,	Fac făină albișoară,
Dă exemple, sfaturi multe	Din făină până mâine
Celor ce vor să le-asculte!.....	Mama coace bună.....

PREFIXUL. SUFIXUL

Să descoperim!

SĂ REȚINEM!

Prefixul este partea cuvântului așezată înaintea rădăcinii, pentru a forma cuvinte noi.

Orașul Cernăuți este o adevărată comoară a Bucovinei. La o privire mai atentă, orașul pare că a rămas **înghețat** în timp. Clădirile vechi te fac să crezi că ești într-un muzeu viu, care **încântă** ochiul vizitatorului.

Înghețat, încântă

Mă plimbam cu tata prin **crângul înmugurit**.

Înmugurit

SĂ REȚINEM!

*Prefixele **îm-**, **com-** se scriu în cuvintele a căror rădăcină începe cu consoanele **b**, **p**: **îmbogățire**, **combate**.*

*Cuvintele a căror rădăcină începe cu consoana **n**, se scriu cu doi de **n** (**nn**): **înnodare**, **înnopta**.*

Să exersăm!

1. Citiți cuvintele date. Găsiți rădăcina și prefixele.

Îmbătrânit, îmblânzit, împădurit.

2. Formați cuvinte noi cu ajutorul prefixelor.

Duc – conduc	cântă –	flori –
mugur –	bolnav –	bătută –
bujor –	pietre –	verde –

3. Transcrieți ghicitorile, înlocuind punctele cu prefixul **îm-** sau **în-**.

- Prin brădetul ...desit o friptură a fugit. (*iepurele*)
- Patru frați ...gemănați prinși în joc într-un cojoc. (*nuca*)
- Cine aduce iar în țară mândre păsări călătoare, îmbracă grădina-n floare și ...călzește vremea afară? (*primăvara*)

4. Scrieți cuvinte cu sens opus.

(a) dezbrăca, (a) descărca, (a) împărți, (a) despleti, (a) desfrunzi,
(a) dezveli, (a) despacheta, (a) îngheța.

SĂ REȚINEM!

*Prefixele **dez-**, **răz-** se scriu în cuvintele a căror rădăcină începe cu o vocală sau cu o consoană sonoră: **dezordine**, **răzbat**.*

*Prefixele **des-**, **răs-** se scriu în cuvintele a căror rădăcină începe cu o consoană surdă: **desfac**, **răscopt**.*

5. Completați corect cuvintele.

Ră..bătut	de..legat
de..fac	ră..foiesc
de..leg	de..vălui;

6. Alcătuiți cuvinte cu prefixele învățate, conform modelelor propuse.

Prefix + rădăcină.

Prefix + rădăcină + desinență.

7. Scrieți în locul punctelor prefixele omise.

....copt, ...prins, ...lipit, ...clei, ...gândi, ...bate, ...leg, ...pacheta.

Alcătuieste propoziții cu unele din aceste cuvinte.

8. Joc! "Îmbracă rădăcina cuvântului".

Frunză –

Nod –

Bun –

Pădure –

Nor –

Floare –

9. Transcrieți cuvintele date. Marcați rădăcina. Indicați partea cuvântului ce stă după rădăcină.

sat	zid	lemn
sătesc	zidar	lemnos
sătuc	zidit	lemnar

Atenție! Grupurile *-ar, -esc, -uc, -it, -os* sunt **sufixe**.

SĂ REȚINEM!

Partea de cuvânt care se adaugă după rădăcină pentru a forma un cuvânt nou se numește sufix.

lemn-ar
mic-uț

lemnar
micuț

10. Citiți versurile, marcați sufixele în cuvintele evidențiate.

Fluier, **fluieraș** de os,
Nu e **cântec** mai duios!
Fluier, fluieraș de fag,
Și nici cântec așa drag!
(C. Dragomir)

De pe-o "bună dimineață"
Cu tulpină de cârcel,
A sărit un **gândăcel**
Cu mustățile de ață.

Iar pe-un fir de păpădie
Ce se-nalță, drept, din iarbă,
Suie-un **cărăbuș** cu barbă,
În hăinuța aurie.
(O. Cazimir)

11. Joc! Micșorați obiectele.

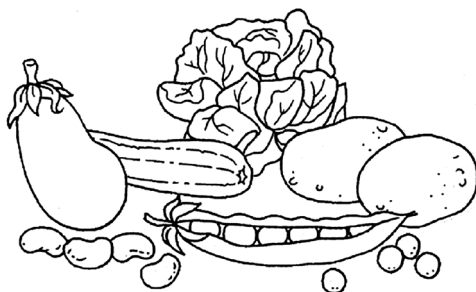
Exemplu: *carte-cărticică*.

Casă –
Masă –
Creion –
Geantă –
Drum –
Tren –

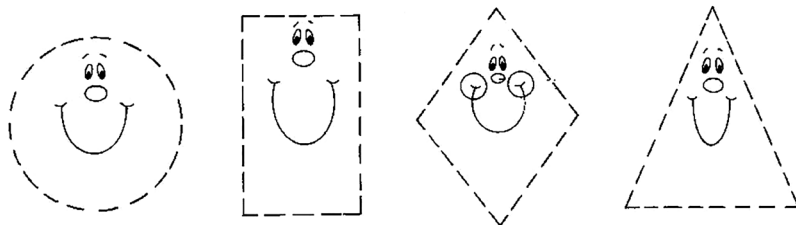
12. Alcătuiți familia lexicală a fiecăruia dintre cuvintele din schema de mai jos.:

muncă	_____	a învăța	_____
	_____		_____
	_____		_____
a scrie	_____	floare	_____
	_____		_____

13. Scrieți câmpul lexical al cuvintelor redat în imagini:

Colorați imaginea!

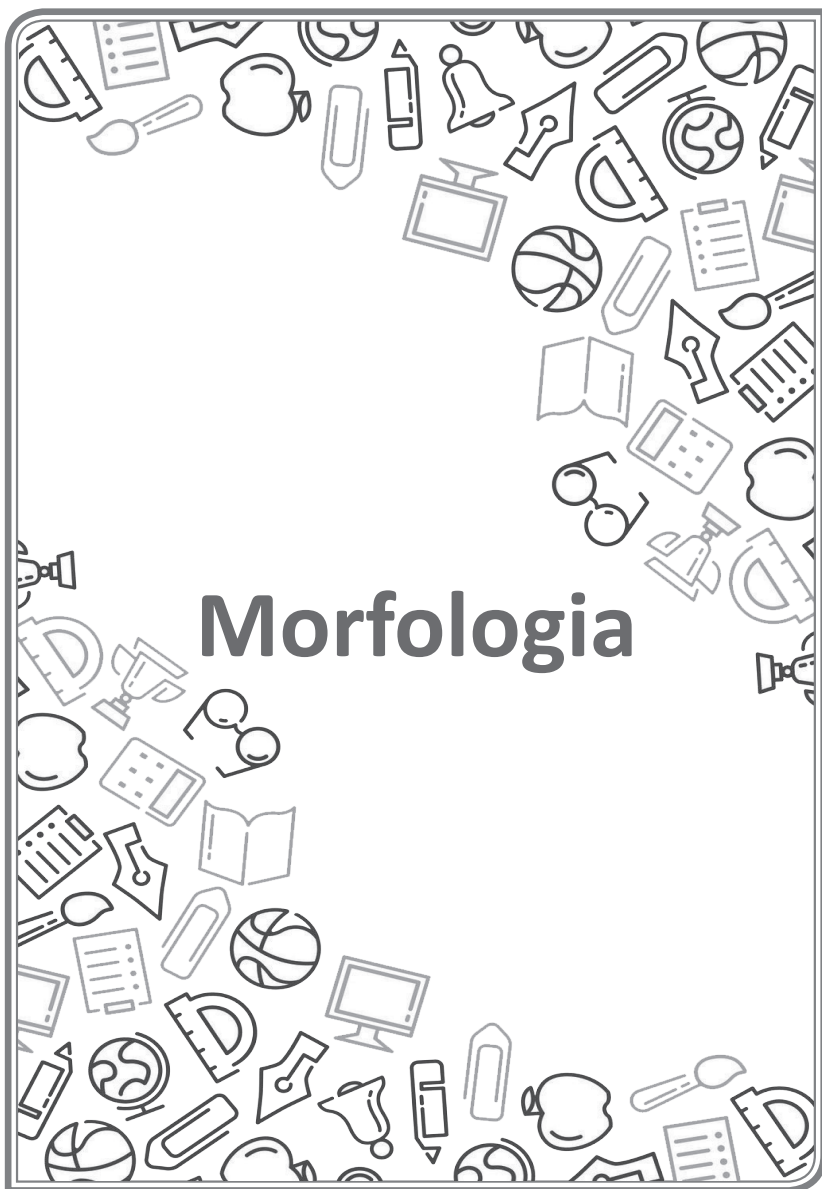
Desenați!

14. Memorați versurile, apoi desenați:

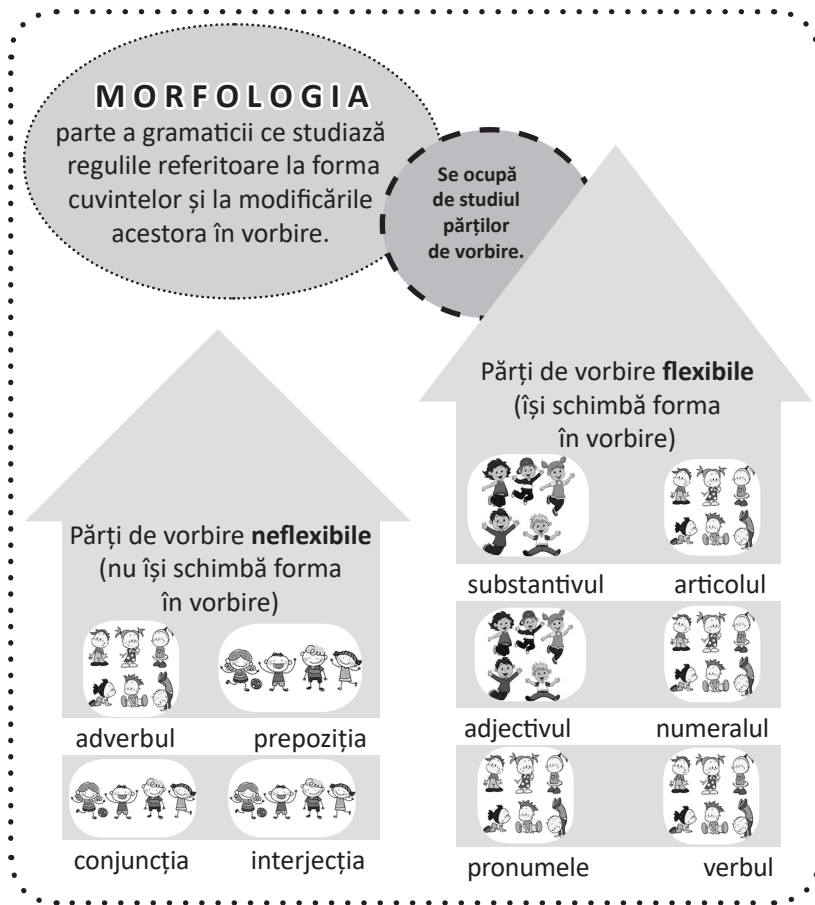

În dreapta fetei e o **căsuță**,
La stânga o **ciupercuță**,
Pe sus zboară **rândunele**,
Jos sunt iarbă, **floricel**.

Formați familia lexicală a cuvintelor evidențiate.

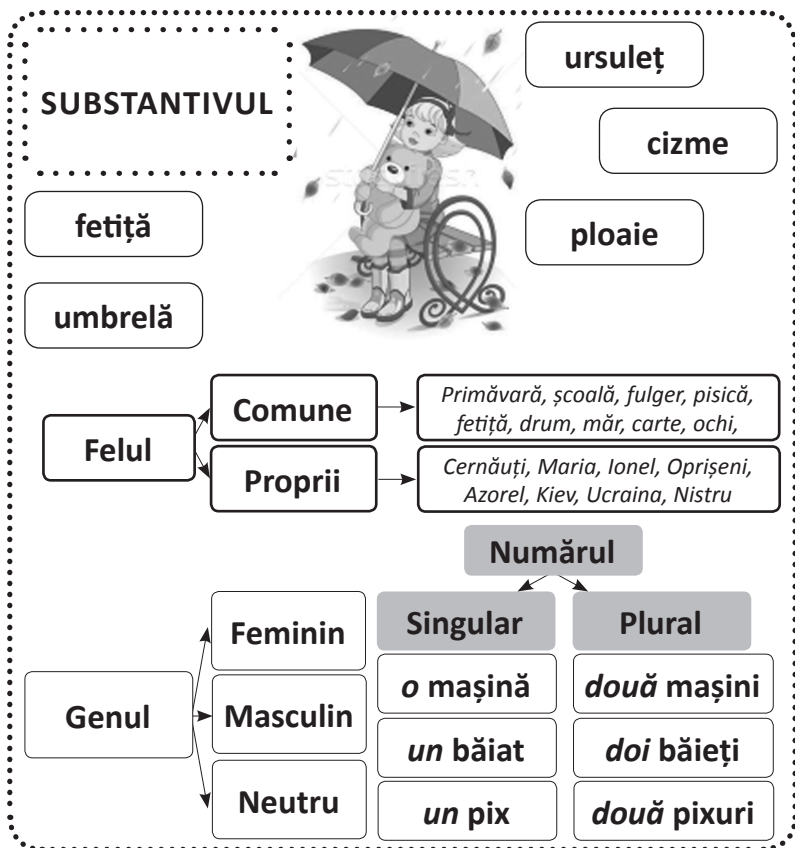
Morfologia

Morfologia este partea gramaticii care studiază cuvântul ca unitate gramaticală, adică sub aspectul formei, al modificărilor flexionare, în cazul cuvintelor variabile și al conținutului, al valorilor gramaticale exprimate prin diverse forme.

Există 10 clase morfologice: substantivul, adjectivul, pronumele, articolul, numeralul, verbul, adverbul, prepoziția, conjunția și interjecția.

Unitățile fundamentale ale morfologiei sunt părțile de vorbire. După posibilitatea de a-și schimba forma în vorbire, unitățile se împart în: **părți de vorbire flexibile** și **părți de vorbire neflexibile**. Cele flexibile își modifică forma, iar cele neflexibile nu-și modifică forma. Modificările formei părților de vorbire flexibile sunt determinate de categoriile gramaticale specifice fiecărei părți de vorbire.

Substantivul este partea de vorbire flexibilă (își schimbă forma) care denumește obiecte (ființe, lucruri, fenomene ale naturii, acțiuni, însușiri, stări).

După conținut (înțeles) substantivele pot fi:

– **comune** – care denumesc obiecte de același fel (ex. *elev, școală, furtună*, toate substantivele care denumesc însușiri, acțiuni, stări);

– **proprii** – denumesc numai anumite obiecte, pentru a le deosebi de celelalte de același fel:

- nume de persoane: *Ana, Carolina, Ion...*
- nume geografice: *Ucraina, România, Carpați, Nistrul...*
- nume de cărți, reviste, ziare: "*Monitorul*", "*Recreația mare*", "*Glasul Bucovinei*"...
- nume de instituții și întreprinderi: *Școala Nr. 10 "Dumitru Covalciuc"*...
- nume de sărbători religioase și naționale: *Crăciunul, Paștile, Boboteaza...*

Substantivele proprii se scriu cu literă inițială mare indiferent de locul în propoziție. Substantivele proprii nu se numără. Ele au formă de singular sau plural.

Substantivele care exprimă naționalitatea (*român, francez*), zilele săptămânii (*marți, miercuri*), lunile anului (*mai, iunie*), punctele cardinale (*nord, sud*) sunt substantive comune.

Substantivul are două numere:

- numărul **singular** – denumește un singur obiect: *fetiță, ușă, deal*;
- numărul **plural** – denumește mai multe obiecte: *fetițe, uși, dealuri*.

Unele substantive au numai formă de singular (*aur, mazăre, Prut, Dunăre*), altele au numai formă de plural (*zori, câlți*).

Anumite substantive au aceeași formă la singular, iar la plural au forme diferite (*cap – capi, capete, capuri; colț – colțuri, colți*).

Substantivele sunt de trei **genuri**:

- **masculin**- "un" "doi" (*un elev – doi elevi*);
- **feminin**- "o" "două" (*o copilă – două copile*);
- **neutru**- "un" "două" (*un val – două valuri*);

Unele substantive își formează masculinul de la feminin (*vulpe – vulpoi, rață – rățoi, curcă – curcan*) sau femininul de la masculin (*elev – elevă, copil – copilă*). Altele au forme diferite pentru cele două genuri (*băiat – fată; bărbat – femeie; frate – soră*). Substantivul poate îndeplini următoarele funcții sintactice:

- **subiect:** *Cartea este a Mariei.*
- **atribut:** *A citit o carte de povești.*
- **nume predicativ:** *Cartea aceasta este un roman.*
- **complement:** *Pe cer am văzut un avion.*

Să exersăm!

1. Subliniați substantivele din enunțurile următoare:

- Prietenul meu, Vasile, scrie.
- Cadoul este pentru Maria.
- Stiloul este al colegului.
- Orașul Kiev este capitala Ucrainei.

2. Formați substantive proprii de la următoarele substantive comune:

- violete – Violeta
 urs – ...
 creangă – ...
 brad – ...

3. Completați propozițiile și puneți substantivele aflate în paranteză la numărul potrivit.

- (Eleva) ... merg în excursie.
 (Iepurașii) ... doarme sub o tufă.
 Am fost în (clasele) ... lui Ionel.

4. Găsiți substantive cu același sens:

Zăpadă –	...	pădure –	...
teamă –	...	cadou –	...

5. Găsiți substantive cu sens opus pentru:

Hărnicie –	...	prietenie –	...
tinerete –	...	dragoste –	...

6. Stabiliți funcția sintactică a substantivelor evidențiate:

Din pricina ploii, nu se vedea nimic prin **fereastră**. **Marina** se învârtea de colo-colo prin cameră și deodată își dădu seama că e singură. Dacă

i-ar spune cineva o **poveste**, ar fi altfel... Nu se gândi mult și se apropie de ceasul deșteptător.

– Spune-mi o poveste, ceasule!

– Tic-tac, tic-tac, eu o tot spun întruna, răspunse **ceasul**... Povestea timpului...

(C. Gruia)

7. Bifați cu X în tabel:

Substantivul	Felul		Genul			Numărul	
	comun	propriu	masc.	fem.	neutru	singular	plural
Maria							
caiete							
școlar							
carte							
flori							
mașini							

8. Completați spațiile libere cu substantive proprii.

... pleacă la școală.

... plantează flori.

... citește povești.

9. Puneți substantivele din paranteză la forma cerută de întrebări.

Precizați funcția sintactică.

a) El este stăpânul *al cui*? (moșie).

b) Am să-l chem *pe cine*? (prieten) din crâng.

c) Pe ramura de *alun cine*? (veveriță) caută alune coapte.

10. Puneți în locul punctelor substantivele potrivite din paranteză:

(*turmele, soarele, pășune, luminile, case, jocul, copiii, bibliotecă, cărți*).

_____ asfințește. _____ se întorc de la _____.

Prin _____ se aprind _____. _____ au încetat

_____. La _____ oamenii găsesc _____ interesante.

11. Subliniați cu o linie substantivele la numărul singular și cu două linii pe cele la numărul plural:

mere, cireș, prun, topor, lemne, garoafe, vânt, ploaie, lupi, urși, drum, școli, vulturi, pădure, vapoare.

12. Înlocuiți cuvintele subliniate din propozițiile de mai jos cu altele, cu înțeles asemănător, așezate în coloana alăturată.

Cămila este un animal care rezistă în deșert.

hărnicie

Elevii învață cu sârguință.

pedeapsă

Când se joacă, Monica face zgomot.

larmă

În livadă au înmugurit pomii.

grădină

Vlad a primit o sanctiune pentru că n-a fost cuminte.

pustiu

13. Din exemplele de mai jos subliniați grupurile de cuvinte formate numai din substantive:

carte interesantă, gardul grădinii, merge pe jos, animale de casă, pat de lemn, valiza călătoriei, petalele florilor, îmi spune iar, zece pâini, el se scaldă, uniforma elevului, cântec frumos, somn greu, făcându-și temele.

14. Alegeți dintre substantivele de mai jos pe cele de genul feminin și alcătuiți cu fiecare câte o propoziție:

Tren, zambilă, bărbat, privighetoare, stâncă, vișină, ferăstrău, stațiune, fetiță, pârâu, foarfece.

15. Puneți substantivele din paranteză la forma corespunzătoare:

- Culegerea (Ana) are toate (exerciții) rezolvate.
- Paza asigură menținerea (ordine) și (liniște).
- Două (soră) întâlnesc un grup de (chinez) și (francez).
- Fetița (tata) mănâncă doar gălbenușul (ouă).

16. Formulați propoziții în care cuvântul "locomotivă" să aibă rol de:

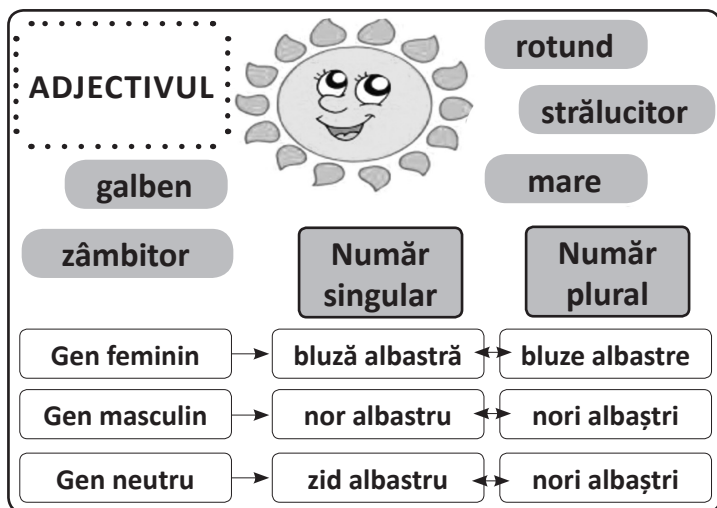
- subiect: _____
- parte secundară: _____

21. Colorați cu galben căsuțele ce conțin substantive la numărul singular și cu maro pe cele la plural:

con	ie	alee	bancă	case	
jar	zerouri	iarbă	zile	dop	corn
viață	zi	pix	caiete	clipe	cârlig
moară	brazii	ușă	spice		

22. Joc cu Lego "Cuvântul în plus".

caiet	bancă	pasăre	rață
scrie	elev	elefant	cal
creion	riglă	albastru	pisică
cântec	căpșune	patru	mașină
rochie	film	șofer	vara
vânt	bucurie	girafă	iarbă

Adjectivul este partea de vorbire flexibilă care exprimă o însușire a unui obiect, a unei ființe ș.a.: om **bun**, casă **frumoasă**, ploaie **deasă**, muncă **greă**, tristețe **adâncă**.

Locul obișnuit al adjectivului este după substantivul pe care îl determină. El poate sta înaintea substantivului și după el: **gingașă floare**, **înțelept om**. Un substantiv poate avea unul sau mai multe adjective: **nori mari**; **iarbă verde**, **mătăsoasă**.

Adjectivul se acordă în gen și număr cu substantivul pe care îl determină, adică are același gen și același număr ca și substantivul pe care îl însoțește. Cele mai multe adjective sunt variabile, adică au forme diferite după gen și număr: *haină nouă – haine noi; palton nou – paltoane noi; om bun – oameni buni; femeie bună – femei bune; casă mare – case mari; sac mare – saci mari*. Unele adjective au aceeași formă, indiferent de substantivul pe care îl determină (sunt invariabile): *rochie mov, rochii mov, palton mov, paltoane mov* (mai ales cele care arată culori).

Adjectivul exprimă însușiri ale obiectelor în diferite grade: *bun, mai bun, mai puțin bun, cel mai bun, foarte bun*.

Adjectivul poate deveni substantiv prin înlocuirea substantivului pe care îl determină: *Omul leneș pierde totdeauna. Leneșul pierde totdeauna.*

Adjectivul poate îndeplini funcțiile sintactice de atribut (*Omul bun e lăudat.*) sau de nume predicativ. (*Copilul este jucăuș.*)

Exprimând însușiri ale obiectelor (*formă, mărime, culoare, gust, miros*), adjectivul este unul dintre principalele mijloace de prezentare artistică a realității. El are un rol important în realizarea descrierilor. Expresiile artistice au adesea în structura lor adjective: *vânt șugubăț, nor plumburiu, noapte mohorâtă.*

Să exersăm!

1. Găsiți perechi potrivite (ce fel de?).

Pisică bujor tablou

2. Subliniați cu două linii adjectivele și cu o linie substantivele determinate din propozițiile următoare:

- Am văzut iarăși întinsele zăvoaie de sălcii cenușii.
- În grădina bunicilor curge un izvor limpede și rece.
- Amiaza juca în câmpie un joc ciudat, leneș și încâlcit.

3. Puneți în locul punctelor adjectivele potrivite:

Ghiocelul își înalță lujerul În vârful lui strălucește floarea ca neaua. Petalele se deschid și o rază de soare le mângâie. Cu glas și ghiocelul a început să-și trezească vecinii.

4. Completați proverbele cu adjectivele corespunzătoare:

- Bate fierul cât e
- Buturuga răstoarnă carul
- Fie pâinea cât de
Tot mai -i în țara mea.
- Mai bine puțin și decât mult și
- Omul e ca pomul roditor.

- f) Prietenul la nevoie se cunoaște.
 g) Mâța zgârie rău.
 h) Vorba mult aduce.
 i) Râde ciob de oală
 j) Strânge bani pentru zile
 k) Vulpea când n-ajunge la struguri zice că sunt

5. Uniți fiecare substantiv cu grupul de adjective care i se potrivește:

sticlă	serioase, bune, îngrijorătoare; trucat, violent, siropos; încărcat, liber, ocupat; fumurie, transparentă, plină; iubitoare, delicată, grijulie; limpede, rece, potabilă; gustoasă, stricată, exotică; frumos, surprinzător, mărinimos.
intenții	
program	
mâncare	
mamă	
film	
gest	
apă	

6. Scrieți adjective cu sens contrar pentru cel de mai jos:

puternic, frumos, curat, alb, înalt, ascultător, trist, cald, flămând, curajos, bun, aprins, strâmb, gol, luminos, needucat, descrescător, scurt.

7. Adăugați prefixul *des/dez* în fața adjectivelor următoare:

aprobat, făcut, legat, moștenit, armat, considerat, prins, infectat, crescător, echilibrat, lipit.

Scrieți adjectivele obținute.

8. Schimbați genul adjectivului.

- a) Acest loc e liber. – Această clasă e
 b) Am un bilet ieftin. – Am o rochie
 c) Lângă teatru este un parc minunat. – Eu citesc o carte

9. Transformați substantivele în adjective:

• bucurie	• puf	• somn
• sfat	• lumină	• odihnă
• curaj	• adâncime	• răcoare

- 10. Scrieți la genul feminin, numărul plural, adjectivele date:**
 ușor, greu, rar, liniștit, drăgălaș, leneș, harnic, trecător, crud, frumuseșel, aspru, frumos, cald, duios, mărunț, copilăros, silitor, scump, inferior, atent, redus, grozav, uimitor.
- 11. Precizați genul și numărul adjectivelor din grupurile de mai jos:**
 trecător grăbit, cumplită iarnă, nori grei, iarbă deasă, vânturi aspre, înguste văi, câine credincios, nopți înstelate, repezi izvoare, liniștite nopți, cai năzdrăvani, orașe aglomerate, dulap vopsit, tablouri expuse.
- 12. Efectuați acordul corect al adjectivelor din paranteză cu substantivele pe care le însoțesc:**
 a) Copii de pe toate-ale lumii meleaguri
 Flori (alb), flori (negru)....., flori (galben) flori
 Culegeți-mi dragostea, mierea din faguri,
 În (negru) în (galben) și-n (alb) pumnișori
 b) Din văzduh (cumplitul) iarnă cerne norii de zăpadă,
 (Lung) troiene (călător) adunate-n cer grămadă;
 Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi (alb) ,
 Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri (dalb)..... .
- 13. Înlocuiți expresiile de mai jos cu adjective potrivite:**
tras ca prin inel	stană de piatră	bun la gură
slobod la gură	bătut de soartă	larg la pungă
sărac cu duhul	cu nasul la purtare	ca nuca-n perete.
- 14. Subliniați adjectivele din enumerarea de mai jos:**
 Linie, curios, limpede, alergare, obosită, mățâsos, vopsitorie, mă-tase, coasă, lină, vapoasă, liniatură, vapoasă, vânăt, împachetat, sunător, ușor, șireți, aspră, posomorât, limpede, argintiu.
- 15. Formați alte adjective, cu sens contrar, adăugând prefixul *ne* în fața fiecărui cuvânt:**
 Satisfăcut, demn, copt, milos, așteptat, omenos, măsurat, mărginit, plăcut, sărat, fericit, folosit, obișnuit, permis, loial, făcut.

16. Alegeți adjectivul potrivit ca înțeles, dar și ca număr, pentru fiecare substantiv din fiecare rând.

lămâi	ascuțite
voce	grea
mutră	limpede
creioane	acre
geam	acră
valiză	grele
apă	ascuțită
momente	fumurii
ochi	fumuriu
ochelari	limpezi.

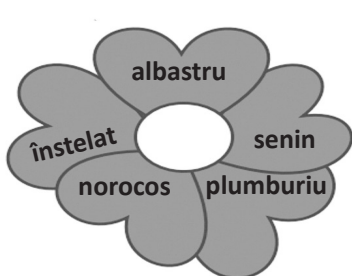
17. Subliniați adjectivul din enunțurile date:

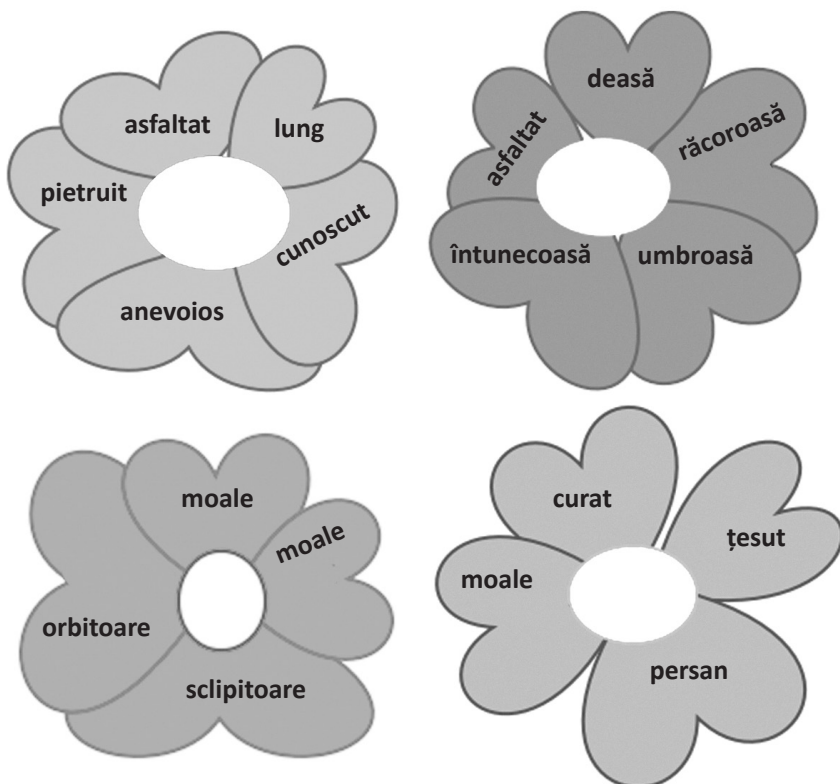
- Norii plumburii se adună pe cerul înnegurat.
- Păsări zgribulite și triste se pregătesc de călătorie.
- Firul plăpând al ierbii s-a uscat.

18. Adăugați adjective pe lângă substantivele cu rol de subiect în propoziții:

- Flacăra _____ din odaie s-a stins.
Cântecul _____ se aude din pădure.
Aerul _____ mi-a îmbujorat fața.
Zborul _____ al păsării se aude la geam.
Izvoarele _____ curg peste pietre.

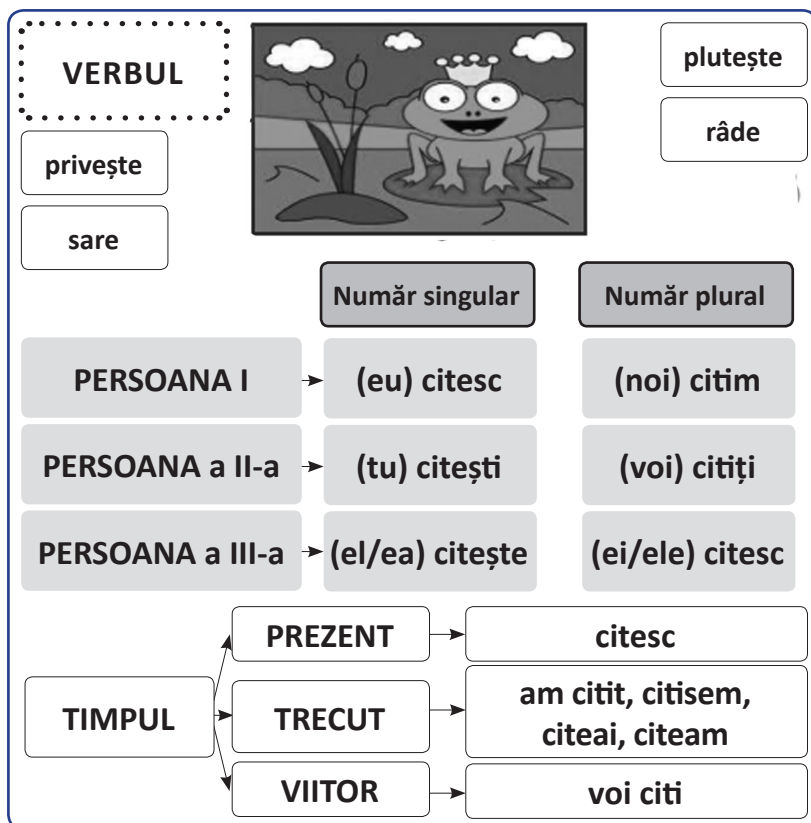
19. Scrieți în mijlocul florilor substantivul care se potrivește adjective-
lor scrise pe petale:

20. Jocul "Găsește perechea".

Partea de vorbire care exprimă *acțiunea, starea sau existența* se numește **verb**.

- Verbe ce exprimă **acțiuni**: *a alerga, a cânta, a sări, a citi, a mânca, a se apropia*;
- Verbe ce exprimă **stări**: *a tăcea, a se supăra, a sta, a se bucura*;
- Verbe ce exprimă **existența**: *a se găsi, a exista, a se afla*.

În dicționare, verbele sunt date cu această formă de bază (infinitiv):
a pleca, a citi, a coborî, a scrie, a cere.

Verbul are două numere:

- Numărul **singular**: *Alerg* pe stadion.
- Numărul **plural**: *Alergăm* pe stadion.

Verbul are trei persoane:

- **persoana I** (acțiunea este făcută de persoana care vorbește):
Mănânc fructe (eu). *Mâncăm* fructe (noi).
- **persoana II-a** (acțiunea este făcută de persoana cu care se vorbește):
Scrii foarte frumos (tu). *Scrieți* foarte frumos (voi).
- **persoana III-a** (acțiunea este făcută de persoana despre care se vorbește):
Citește foarte frumos (el sau ea). *Citeau* foarte frumos (ei sau ele).

Există **verbe** care nu au persoană, deoarece acțiunea lor nu este făcută de o ființă: *Tună. Plouă. Fulgeră. Ninge.*

Există **unele forme** ale verbelor care **nu au persoană** (nu își schimbă forma după persoană): *a scrie, scriind, de scris, scrisă; a cânta, cântând, de cântat, cântată.*

Timpurile verbului sunt:

- **prezent** (arată că acțiunea verbului se petrece în momentul vorbirii): *Eu scriu. Tu scrii. El/ea scrie. Noi scriem. Voi scrieți. Ei/ele scriu.*
- **trecut** (arată că acțiunea verbului s-a petrecut înainte de momentul vorbirii), cu mai multe forme:
 - a) (eu) învățam, (tu) învățai, (el, ea) învăța, (noi) învățam, (voi) învățați, (ele) învățau;
 - b) (eu) am învățat, (tu) ai învățat, (el, ea) a învățat, noi am învățat, (voi) ați învățat, (ei, ele) au învățat;
 - c) (eu) învățai, (tu) învățași, (el, ea) învăță, (noi) învățarăm, (voi) învățați, (ei, ele) învățară;
 - d) (eu) învățasem, (tu) învățaseși, (el, ea) învățase; (noi) învățaserăm, (voi) învățaserăți, (ei, ele) învățaseră.
- **viitor** (arată că acțiunea verbului se va petrece după momentul vorbirii): (eu) voi pleca, (tu) vei pleca, (noi) vom pleca, (voi) veți pleca, (ei, ele) vor pleca.
- Unele **verbe** ajută (fiind numite **auxiliare**) la formarea unor timpuri compuse ale altor verbe:
Eu **am** scris. Ei **au** scris. Tu **ai** scris (timpul **trecut**).

Eu **voi** citi. Tu **vei** citi. Ele **vor** citi (timpul **viitor**).

Eu **aș** vorbi. El **ar** vorbi. Noi **am** vorbi (se exprimă o dorință).

Eu **o să cânt** sau Eu **am să cânt**;

Tu **o să pleci** sau Tu **ai să pleci**.

• Unele forme ale verbelor au în structura lor și alte cuvinte: **să** scrii, **să** spunem, **să** cred.

El **se gândește**. El **s-a supărat**. El **se duce**. Eu **mă duc**. Tu **te îmbraci**.

• Verbul **a fi** are la timpul prezent și forme scurte:

Eu **nu-s** acasă. El **e** la școală. Ele **îs** supărate, căci toate-**s** vechi, **nu-s** noi.

• Acțiunile (stările) pot fi exprimate și prin grupuri de cuvinte (între care se află un verb), care **țin locul** unui verb (locuțiune): a băga de seamă = a observa; a o lua la sănătoasa = a fugi;

În propoziție, **verbul poate fi**:

a) **predicat** (verbal): Într-o dâră de raze **a răsărit** o umbră (arată ce se spune despre subiectul **o umbră**);

b) **atribut**: Sunt multe cărți **de citit** (explică, determină un substantiv: ce fel de **cărți**);

c) **complement**: **Auzindu-l** m-am speriat (explică, determină un verb: de ce/când m-am speriat?);

d) **subiect**: **A da** este mai greu...

e) a doua parte (nume predicativ) dintr-un predicat (*nominal*, cel care arată *cum este, ce este* sau *cine este* subiectul): Datoria mea este **de a învăța**.

Verbul **a fi** formează singur predicatul unei propoziții numai dacă are înțelesul *de a exista, a se afla, a se găsi*.

Ei sunt la circ. El va fi sportiv. Eu am fost la școală.

Verbele la forma: *a cânta, de cusut, mergând* nu pot avea singure funcția de predicat.

Să exersăm!

1. Grupați următoarele verbe după cele trei timpuri:

voi pleca, am împărțit, suspină, ați plâns, cazi,
vom răbda, adoarme, veți împleți, ai așteptat.

2. Scrieți verbele de mai jos la toate timpurile, persoana I, numărul singular și plural.

a trece a asculta a promite a ieși

3. Selectați verbele din text. Analizați-le după modelul din tabel:

Rândunica spuse:

- *Când voi isprăvi, ne vom ține de povești. Dar tu ce faci, Mariana?*
- *Eu? Nimic. Stau degeaba și mă plictisesc.*
- *Bine-ar fi să mă ajuți. Să-mi faci un covoraș numai cât palma ta. Ai ac și ață?*
- *Am o bucățică de pânză numai bună.*
- *Știi, spuse în șoaptă rândunica, o să-mi vină în vizită niște prietene...*

(C. Gruia)

Verbul	Persoana	Numărul	Timpul
spuse	a III-a	singular	trecut

4. Scrieți în locul punctelor din paranteze cuvântul potrivit. Precizați ce parte de vorbire este.

- *Codrule, codruțule,*
- Ce mai (...), drăguțule?*
- Că de când nu ne- (...)*
- Multă vreme (...)*
- Și de când m- (...)*
- Multă lume (...).*

(M. Eminescu)

(am văzut, faci, a trecut, am umblat, am depărtat)

5. Subliniați numai cuvintele care sunt verbe:

mare, suportă, crez, ești, moare, dop, cad, viu, a tăcea, închis, mestec, pară, căutați, zare, zăresc, încercat, descoperi, te miri, se gândește, stă, stat, există, folosit, îngenunchiat, vindem, culege, culegere, a se dumeri, mohorât, plouă, dincoace, cântăreț, a spori, zace, dormind, curat, plecaseși, mereu, miros, jucau.

6. Completați proverbele următoare cu verbele corespunzătoare, folosind cuvintele din paranteză, înrudite cu ele:

- a) Bine, bine..... (facere, găsit)
- b) Buturuga mică carul mare. (răsturnare)
- c) Calul de dar nu se la dinți. (căutate)
- d) Când pisica nu-i acasă, șoarecii pe masă. (joc)
- e) Ce ție nu-ți, altuia nu-i (plăcere, făcut)
- f) Cine de dimineață, departe (scularea, ajungere)
- g) Graba treaba. (stricatul)
- h) Lupul își părul, dar năravul ba. (schimbare)
- i) Mâța blândă rău. (zgâriatul)
- j) ciob de oală spartă. (râsul)

7. Indicați prin săgeți ce exprimă fiecare verb din prima coloană:

mergem	existența
aveți	
există	
zburau	starea
șade	
sunt	
răspundeți	acțiunea
ieșeau	
se află	

8. Scrieți verbele din paranteză la forma cerută de context. Analizați-le, arătând persoana, numărul și timpul.

- a) O ploiește prin câmpii
(A trece) voios,
S-a umplut de ciocârlii
Lanul mătășos!

(A. Ciocanu)

b) În căsuța noastră
Pe-o măsuță mică,
Telefonul (a toarce)
Lin ca o pisică.

De-i (a șopti) ceva,
Toarce, nici să-i (a păsa):
Pe-o ureche-i intră,
Iar pe alta-i iese...

(Iu. Colesnic)

9. Alcătuiți trei propoziții în care verbul *a face* să fie la toate timpurile.

10. Transcrieți propozițiile. Precizați funcția sintactică a verbului *a fi*.

- a) De ieri, bunica este la noi.
- b) Copiii erau la școală cu flori de sărbătoare.
- c) Nepoțelii erau bucuroși de venirea lui Moș Crăciun.

11. Scrieți câte trei verbe care se potrivesc cu substantivele date și alcătuiți enunțuri cu ele, după model.

Soarele	arde	oaia

păsările	pădurea

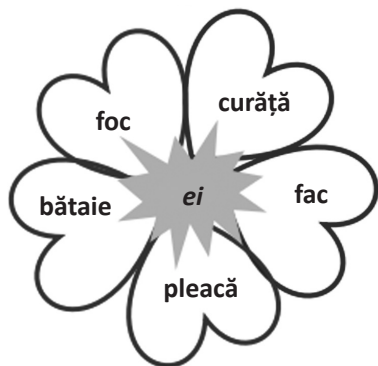
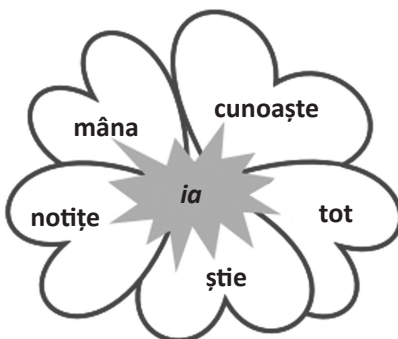
12. Uniți prin săgeți verbele din prima coloană cu persoanele corespunzătoare din a doua coloană (Atenție! Există mai multe posibilități pentru același verb):

primesc	
vom face	pers. I
credeți	
există	
pierdeam	pers. a-II-a
lucrez	
tac	
am crezut	pers. a-III-a
crești	
strigam	

13. Treceți verbele următoare la persoana a III-a, numărul singular:

Doborâra, coborâram, târâra, urâm, cântaseră.

14. Colorați petalele pe care sunt scrise cuvintele care se potrivesc cu cele din mijlocul florilor:

15. Înlocuiți întrebările cu verbele potrivite.

- Toamna frunzele (ce fac?) pe pământ. Deseori norii (ce fac?) cerul și (ce se întâmplă?) cu picături mari. Păsările călătoare (ce fac?) grăbite spre țări mai calde.
- Copiii (ce făceau?) de-a prinsa prin curte. Vântul (ce făcea?) încetișor. Noi (ce făceam?) rufe. Tata (ce făcea?) în grădină. Deodată poarta (ce a făcut?) și (ce au făcut?) unchiul și mătușa. Toți (ce am făcut?) în întâmpinarea lor.

16. Completați cu verbele corespunzătoare, respectând întrebarea:

Te _____ la magazin?
(ce vei face?)

Ei _____ o scrisoare de mulțumire prietenilor.
(*ce au făcut?*)

Astăzi _____ poezia "Fulg" de Nicolae Labiș.
(*ce fac?*)

Peste o săptămână _____ la Kiev.
(*ce vor face?*)

17. Completați următoarele enunțuri cu verbe potrivite:

Cărările munților _____ spre creste.

În urmă _____ amintirile noastre.

La gura sobei, bunicul _____ povești frumoase.

Repede _____ zăpada pufoasă.

Acolo, departe, _____ crăiasa zăpezilor.

_____ toate precum cântecul verii.

18. Puneți în corespondență verbe cu sens asemănător:

a scoate	a se documenta, a se interesa, a aviza
a înșela	a se astâmpăra, a se calma, a se liniști
a fugi	a ademeni, a amăgi, a păcăli, a minți
a se informa	a alerga, a se căra, a evada
a se potoli	a extrage, a smulge, a lua, a desprinde.

19. Așezați la locul potrivit verbele din paranteză:

Brama _____ grădina.

Firelor de lămâiță li _____ rădăcina.

Norii suri _____ ca plumbul.

Pe câmp, porumbul _____ .

Oile albe _____ pe dealuri înverzite.

Soarele _____ peste culmea munților.

(*se usucă, pasc, a împodobit, apune, se lasă, tremură*)

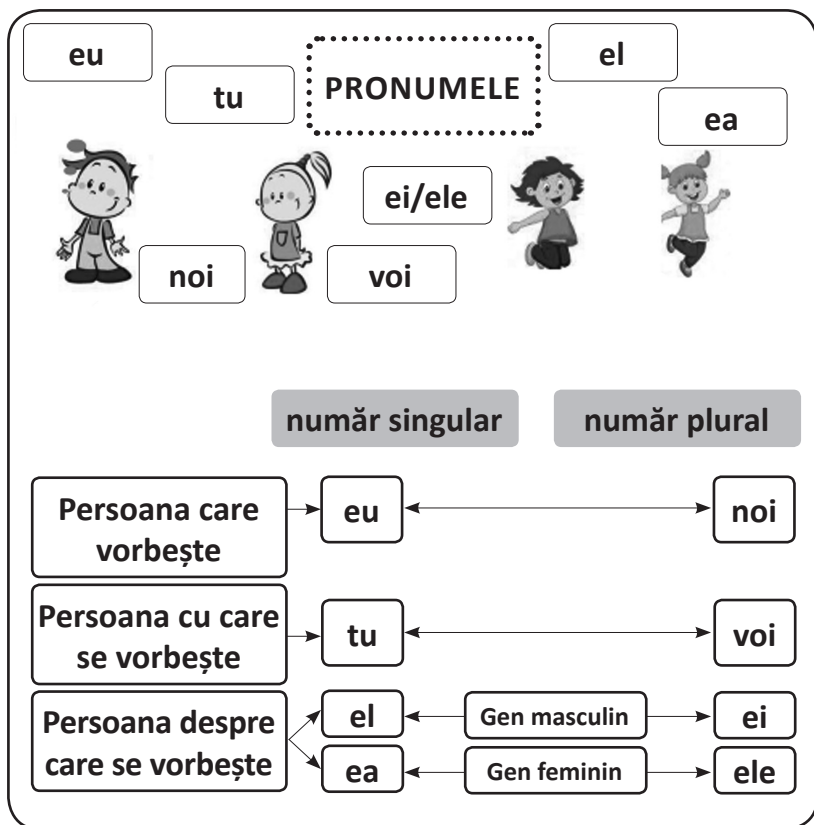
20. Scrieți în spațiul liber verbe ce respectă condiția:

a bea → persoana a II – a, numărul singular _____

a rămâne → persoana I, numărul plural _____

a scrie → persoana a III – a, numărul plural _____

a stăpâni → persoana I, numărul singular _____

Partea de vorbire care ține locul unui substantiv (unui nume) se numește pronume.

Pronumele este de mai multe feluri:

a) **personal**: este pronumele care indică persoana care vorbește (*eu, noi*), **cu care se vorbește** (*tu, voi*), **despre care se vorbește** (*el, ea, ei, ele*). Are forme **accentuate și neaccentuate**.

Pronumele personal poate avea mai multe roluri în propoziție, de aceea are diferite forme (se declină în funcție de caz):

Singular

	Persoana I		Persoana a II-a		Persoana a III-a			
	acc.	neaccentuat	acc.	neaccentuat	masculin/neutru		feminin	
(cine?)	eu	-	tu	-	el	-	ea	-
(cui?)	mie	îmi, mi, mi-, -mi,-mi-	ție	îți, ți, ți-, -ți, -ți-	lui	îi, i, i-, -i, -i-	ei	îi, i, i-, -i, -i-
(a, al, ai, ale cui?)	-	-	-	-	(al) lui	-	(al) ei	-
(pe cine?)	(pe) mine	mă, -mă, mă-, m-, -m-	(pe) tine	te, te-, -te, -te-	(pe) el	îl, l, -l, -l-	(pe) ea	o, o-, -o, -o-

Plural

	Persoana I		Persoana a II-a		Persoana a III-a			
	acc.	neaccentuat	acc.	neaccentuat	masculin/neutru		feminin	
(cine?)	noi	-	voi	-	ei	-	ele	-
(cui?)	nouă	ne, ne-, -ne, -ne, ni, ni-, -ni-	vouă	vă, -vă, vă-,v-, -v-, vi, vi-, -vi	lor	le, le-, -le, -le-,li, -li, li-	lor	le, le-, -le, -le-, -li, li-
(a, al, ai, ale cui?)	-	-	-	-	(al) lor	-	(al) lor	-
(pe cine?)	(pe) noi	ne, -ne, ne-, -ne-	(pe) voi	vă, -vă, vă-, -vă-, v-, -v	(pe)ei	il, -i, -i	(pe) ele	le, le-, -le, -le-

La persoana a III-a, în afară de pronumele **el, ea, ei, ele** se folosesc și pronumele personale *dânsul, dânsa, dânșii, dânsele*.

Există și pronume personale de **politețe**, folosite în locul numelui persoanelor cărora le acordăm un respect deosebit. Ele au forme numai pentru persoana a II-a și a III-a, singular și plural. Ex. *Dumneata, dumitale, dumisale, dumnealui, dumneaei, dumnevoastră, dumnealor*.

În scris, pronumele de politețe se pot prescurta astfel: *d-ta, d-tale, d-voastră, d-lui, d-ei, d-lor*.

Pronumele mai ajută la construirea unor formule de adresare mai deosebite (care se scriu cu literă mare la începutul primului cuvânt): *Domnia ta, Domnia sa, Măria ta, Înălțimea voastră, Luminăția voastră, Excelența sa.*

b) **reflexiv** (are forme proprii numai pentru persoana a III-a: *sie, sieși; își, și, -și; sine, sineși; se, s-).*

La persoana I și a II-a formele pronumelui reflexiv coincid cu cele ale pronumelui personal.

Distincția se face după acordul subiectului cu predicatul:

Eu mă gândesc.

Tu mă speli.

Pronume reflexiv

Pronume personal

c) de întărire:

Nr.	Gen.	Persoana I	Persoana a II-a	Persoana a III-a
singular	m.	însumi	însuți	însuși
	f.	însămi	însăți	însăși
plural	m.	înșine	înșivă	înșiși
	f.	însene	însevă	înseși, însele

d) **posesiv**: *al meu, al tău, al său; a mea, a ta, a sa; al nostru, al vostru; ai mei, ai săi, ale noastre...*

e) **demonstrativ**:

		Apropiere				Depărtare			
N. Ac.	singular		plural		singular		plural		
	mas.	fem.	mas.	fem.	mas.	fem.	mas.	fem.	
	acesta	aceasta	aceștia	acestea	acela	aceea	aceia	acelea	
G. D.	acestui	acesteia	acestora	acestora	acelui	aceleia	acelora	acelora	

f) **relativ** (interogativ):

simple: *care, cine, ce, cât, câtă, câți...*

compuse: *cel care, cel ce, ceea ce...*

g) **nehotărât:**

simple: *unul, altul, atât...*

compuse: *cineva, ceva, careva...*

h) **negativ:**

nimeni, nimic, niciunul, niciuna...

În propoziție, pronumele poate fi:

a) Subiect: **Voi** sunteți departe de casă.

b) Nume predicativ: Cadoul este **pentru tine**.

c) Atribut: Văd pe frații **lui**.

d) Complement: L-ați dezamăgit **pe el!**

Să exersăm!

1. Uniți prin săgeți fiecare grup de pronume personale cu persoana sau cu numărul care le corespunde:

eu, noi

noi, voi, ei, ele

el, ei, ea, ele

tu, voi

ea, ele

eu, tu, el, ea; el,ei

persoana a II

nr. plural

persoana a I

nr. singular

persoana a III

2. Înlocuiți pronumele personale din propozițiile de mai jos cu cuvintele din paranteze:

Noi mergem la înot o dată pe săptămână.

Vezi tu? Iar am întârziat!

După meciul de fotbal a sosit și el.

Voi călătoriți mult în ultima vreme.

De ce vrea ea cartea aceasta?

Mi-au spus ei despre accident.

Ele sunt prietene foarte bune.

(Carolina și Maria; Cătăline; Eu și fratele meu; Ana;

Eliza și Bogdan; tata; Tu și Mihai)

Noi am greșit, așa că tot noi trebuie să plătim. Căci dacă noi nu îndreptăm lucrurile, tot noi vom avea de pierdut. Dacă voi vă aduceți bine aminte, voi m-ați căutat pe mine și nu invers. Deci, voi trebuie să spuneți ce căutați aici.

b) *toate pronumele personale să fie la numărul plural:*

Eu am încercat să nu supăr pe nimeni. Se pare însă că ea s-a supărat. Tu știi de ce? Aș vrea să știu și eu ce-i cu ea.

c) *toate pronumele personale să fie la persoana a III-a, numărul plural:*

Tu vrei să spui că eu nu am terminat treaba. Dar dacă tu privești cu atenție camera ei, vei vedea că eu am făcut curat peste tot. Ea a crezut tot ce i-a spus el. Și-a dat seama că el nu avea de ce să mintă și că ea trebuie să înțeleagă. Are și el motive întemeiate să nu vină.

d) *toate pronumele personale să fie la numărul singular:*

Ei merg pe jos. Eu prefer tramvaiul. Sunt obosită pentru că azi eu am lucrat mai mult ca de obicei. Pe când ei au avut timp și de pauză de masă!

8. Completați spațiile punctate cu pronume potrivite; respectați ortografia.

- a) Tu trebuie să-... coși o rochie.
- b) Lor ...-a plăcut călătoria.
- c) De tine-... era dor.
- d) Spune-... ce vezi acolo.
- e) Împăratul ...- a chemat pe cioban.
- f) Noi ...-am pornit la vânat cu noaptea-n cap.
- g) Voi ...-ați vorbit despre biblioteca școlii.

9. Precizați funcția sintactică a pronumelor personale. Subliniați-le corespunzător.

- a) Domnul îl sărută și-i zice cu bucurie:
Spune-mi, vrei tu aur, ranguri ori soție?
Dacă vrei avere, da-ți-voi cât vei vrea;
Dacă vrei soție, da-ți-voi fata mea!

(D. Bolintineanu)

b) Bătrâna stătea pe afară și tot întreba pe oamenii care ieșeau:

– Și ție ți-a dat?

– Și mie.

– Și ție, Petre?

– Și mie, lele Măriucă.

Bătrâna înghițea noduri, că-i tot veneau noduri în gât.

(I. Agârbiceanu)

10. Joc cu Lego "Ghiciți persoana".

eu

noi

tu

voi

el, ea

ei, ele

... mănânc, ...scrieți, ... s-au jucat, ... ai citit, ... mergi, ... veți răspunde, ... dansează, ... vom merge, ... am greșit, ... a crezut, ... s-a urcat, ... ai vorbit, ...m-ați căutat, ... mă privești, ... ne-om rătăci, ... mergea, ... au strigat, ... a cerut, ... am cântat.

11. Joc cu Lego "Înlocuiți numele".

Daria este o fetiță cuminte.

Tu și Mihai veți aduce baloane colorate.

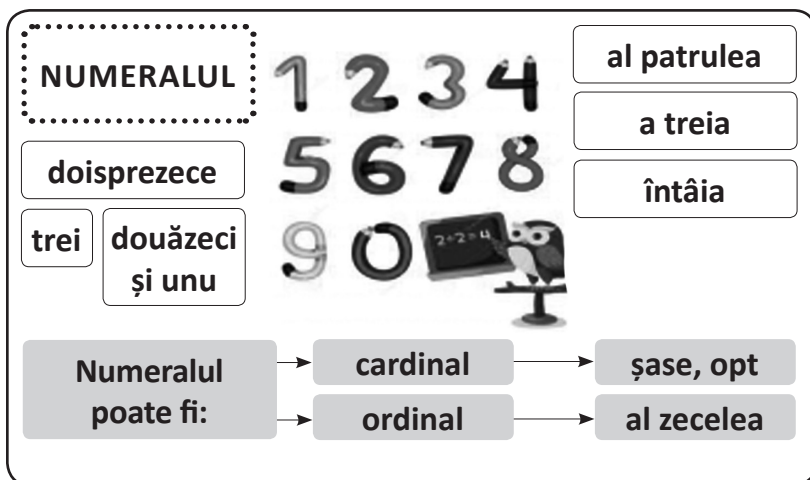
Eu și Irina am plecat la munte.

S-au jucat cu mingea **Nina și Tudor**.

Max și-a cumpărat o carte nouă.

Când le-am spus, **Elena și Ina** au plecat.

ea	noi	el	ei	ele	voi
----	-----	----	----	-----	-----

Numeralul este partea de vorbire flexibilă care exprimă: un număr, numărul obiectelor sau ordinea obiectelor. *Doi plus patru fac șase.*

Numeralul poate fi:

a) **cardinal** – exprimă **un număr**.

Începu să numere: *doi, patru, șase, opt...* În viză era *șapte* garoafe.

Tot numerele cardinale sunt și cuvintele subliniate în exemplele de mai jos: *Amândoi* au reușit la examen.

Vindea florile în buchete de *câte* trei, de *câte* cinci, de *câte* șapte.

Au mâncat *trei* pătrimi din ciocolată.

b) **ordinal** – exprimă ordinea obiectelor prin numărare.

În banca a *treia* stă Monica.

De cele mai multe ori, în comunicare, numeralul este însoțit de substantiv. Dumitru are *cinci* ani. Sora lui este în *clasa a treia*. În cazul în care substantivul nu este exprimat, el se subînțelege. *Trei elevi* au ajuns la timp, iar *doi* au întârziat.

Numeralesle **un/o, doi/două, primul/prima, al doilea/a doua**, atunci când sunt însoțite de substantive, se comportă ca niște adjective, acordându-se în gen cu substantivul.

Un băiat scrie, iar *doi* citesc. *O fată* udă florile, iar *două* șterg tabla.

La fel se comportă numerele **douăzeci și unu/douăzeci și una, doisprezece/douăsprezece, treizeci și unu/treizeci și una** și celelalte care au în structura lor formele **unu/una, doi/două**.

Cuvintele **un/o** nu sunt întotdeauna numerele. Putem stabili în context dacă aceste cuvinte sunt numerele, urmărind dacă ele sunt în relație cu alte numerele.

În propoziție numeralul poate îndeplini funcția de:

- subiect** (**Șase** au cules numai ghiocei. Al doilea a ales viorele.)
- atribut** (**Patru** elevi au rezolvat corect problema. Buchetul **al doilea** este cel mai frumos.)
- complement** (L-au ajutat **pe al patrulea**.)
- nume predicativ** (El este **al treilea** pe listă.)

Să exersăm!

1. Subliniați formele corecte ale numeralelor de mai jos:

14	paisprezece patrusprezece paișpe	27	douășapte douăzecișișapte douăzeci și șapte	15	cinșpe cincisprezece cinsprezece
35	treișcinci treizecișicinci treizeci și cinci	16	șaișpe șaisprezece șase spre zece	56	cincizecișișase cinșase cincizeci și șase

2. Subliniați cuvântul *nouă* în textele de mai jos, dacă este numeral:

a) Cărămidă nouă,
Dă, Doamne, să plouă!
Cărămidă rece,
Dă, Doamne să plece!
Lună, lună nouă,
Dă-mi rochiță nouă
Și-mi dă sănătate,
Mamei și lui tati.

(Din folclorul copiilor)

b) Șade barza pe cuiabar
Și-și numără ouăle
Câte unu, câte nouă
Până la treizeci și nouă.
(Din folclorul copiilor)

3. Subliniați numai cuvintele care sunt numerale:

- a însuti, o sută, însutit, cinci sute;
- doi, a îndoii, două, îndoii;
- patru, a împătri, împătrit, patruzeci;
- a înzeci, zeciuală, zece, înzecit, unsprezece.

4. Dați câte cinci exemple de numerale care se scriu:

- a) într-un cuvânt;
- b) folosind două cuvinte;
- c) folosind mai mult de două cuvinte.

5. Colorați numai pătratele care conțin substantive ce denumesc obiecte ce se pot număra cu ajutorul numerelor scrise în mijloc:

copii	noapți	flori	pești	mere	actori	oi	foaie
film	doi		carte	cărți	două		câini
miei	păsări	cerere	ardei	seri	păr	ceară	ierni

6. Modificați forma numeralelor după model: unu – primul.

- doi –
- patru –
- cincisprezece –
- zece –
- treizeci și șapte –

7. Completați propozițiile cu numerale:

Eu locuiesc în apartamentul _____ .
În clasă sunt _____ fete și _____ băieți.
Echipa de fotbal are _____ jucători.
_____ a ieșit din cursă.
_____ intrau în clasă.
Ți-am scris numai _____ scrisoare.
_____ de măr e al meu, restul e al tău.

8. Subliniați numeralele:

Amândouă vom merge la tablă.
Ambii miei erau albi.

Tustrei erau în bancă.
Lucrările a doi elevi au fost anulate.
Jumătate din clasă a fost în echipă.
Am plătit întreit.

9. Grupați numerele în tabelul de mai jos:

Irina are de învățat două povești.
A treia zi aveau matematica.
Doamna învățătoare l-a întrebat pe Denis cât fac 36 plus 196.
Mai am de citit ultimele zece pagini din revistă.
Numai al zecelea participant este din clasa noastră. Primii au ajuns la timp la concert.

NUMERALE CARDINALE	NUMERALE ORDINALE

10. Puneți la feminin numerele din enunțurile de mai jos:

- Primul va primi premiu. _____
- Al zecelea stă pe loc. _____
- Ultimul va închide ușa. _____
- Al doilea merge la tablă. _____
- Al unsprezecelea scrie. _____
- Penultimul din șir este băiat. _____

11. Subliniați numerele din următoarele texte:

Două găște fac găluște, Șapte brotaci frământă colaci,
Trei rățoi fac tărăboi, Opt pisoi voinici caută furnici,
Patru rândunele cară la surcele, Nouă albinuțe zboară spre căsuțe,
Cinci sticleți caută bureți, Zece margarete scutură din plete
Șase pițigoi se uită la voi, Să fie cochete.

12. Subliniați numerele și precizați funcția lor în propoziție:

- a) Primul este cel mai mic.
- b) Dau primului medalia.
- c) Doi trec strada.
- d) Trei pușori sunt peștriți.
- e) Am vorbit numai despre al doilea.
- f) Al doilea elev ascultat a răspuns corect.

SINTAXA

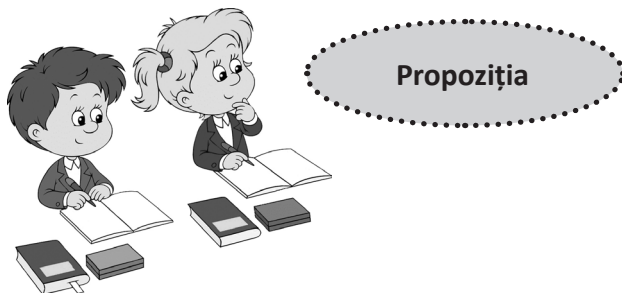

Sintaxa este partea gramaticii care cuprinde regulile de îmbinare a cuvintelor în propoziții și a propozițiilor în frază [Gramatica Academiei, vol. II, 1963, p. 7; M. Avram, Gramatica pentru toți, 1997, București, p. 299].

Sintaxa denumește partea gramaticii care studiază cuvintele sub aspectul funcției lor în comunicare (ca părți de propoziție sau "cuvinte sintactice"), enunțurile, fragmentele de enunțuri, sintagmele, grupurile coordonative, propozițiile, frazele și relațiile ce se stabilesc între acestea în cadrul comunicării [Gh. Constantinescu-Dobridor, Sintaxa limbii române, București, 1998, p. 17-18].

Deci, sintaxa este ramura gramaticii ce se ocupă cu studierea regulilor de combinare a cuvintelor în propoziții, a propozițiilor în enunțuri mai ample, precum și a relațiilor sintactice din cadrul acestora.

În școala primară sintaxa este studiată la nivelul propoziției și al părților ei (principale și secundare).

Să descoperim!

a) Carte este un frumos cântec

b) Lenuța cântă frumos.

În primul rând avem de-a face cu un șir de cuvinte, care nu sunt legate după înțeles.

În cel de-al doilea rând acestea sunt legate după sens și exprimă un gând terminat.

IMPORTANT!

Propoziția este o comunicare scrisă sau orală ce exprimă un gând terminat.

Primul cuvânt din propoziție se scrie cu literă mare.

Cuvintele în propoziție sunt legate după înțeles.

Să exersăm!

1. Ordonezi cuvintele, astfel încât să obții propoziții:

a) cer, cenușii, pe, plutesc, nouri.

b) mama, albă, coace, pâine.

c) lungi, de, sunt, iarnă, nopțile.

d) muncesc, multă, cu, oamenii, sânguință.

2. Delimitați cuvintele din propozițiile de mai jos:

a) Depestetotrăsunautiluriveseledepăsări.

b) Somnoroasepășărele

Pelacuiburiseadună,

Seascundînramurile

Noaptebună!

c) Vulpeal-ainvitatpecocorlamasă.

d) Ofurnicăduce-nspate

Ungrăuntejumătate.

3. Delimitați propozițiile din textul de mai jos. Formulați un titlu.

A trecut iarna cea geroasă pe plaiurile noastre s-a reîntors mândra Primăvară ea a venit cu mult alai și veselie odată cu ea pădurile s-au umplut de trilurile păsărilor în jur totul se trezește la viață noi am așteptat cu nerăbdare acest anotimp al renașterii.

4. Completați propozițiile cu cuvintele de mai jos:

- a) Șarpele (_____) pe nisipul fierbinte.
- b) Iarna (_____) pământul cu o plapumă albă.
- c) Pe coline (_____) toporași și viorele.
- d) Soarele rotund și palid (_____) de printre nori.

(a apărut, unduiește, au răsărit, a acoperit)

5. Continuați propozițiile:

- a) Floarea
- b) Ploaia
- c) Mama
- d) Elevii
- e) Păsările

6. Restabiliți ordinea propozițiilor din text:

Roșcata s-a luat după el. Era pe înserate. Ea a observat că ceva s-a mișcat sub copac. Iepurele a luat-o la sănătoasa. Vulpea a ieșit la vânătoare. Era un iepuraș.

7. Rezolvați următorul rebus:

A

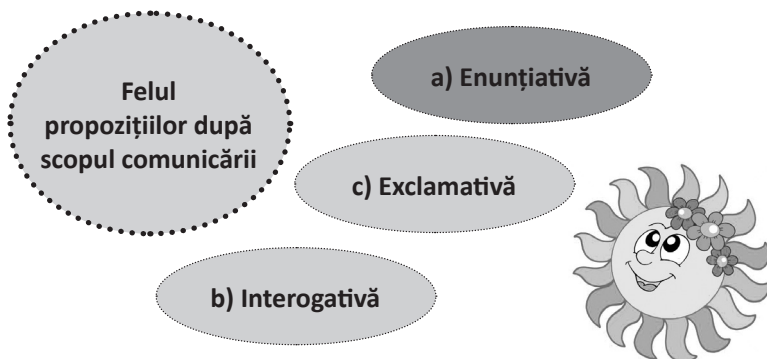
	^a v	o	r	b	i	r	e												
				^b p	r	o	p	o	z	i	ț	i	i						
^c c	o	n	s	o	a	n	e												
				^d v	o	c	a	l	e										
				^e o	r	a	l	ă											

B

Întrebări:

- a) Prin ce se înțeleg oamenii între ei? (*vorbire*)

- b) Comunicarea ce exprimă un gând terminat se numește... (propoziție)
 c) Cum se numesc sunetele vorbirii produse la trecerea curentului de aer prin canalul fonator atunci când întâmpină obstacole? (consoane)
 d) În afară de sunetele consoane există și sunete ... (vocale)
 e) Comunicarea poate fi scrisă și ... (orală)

- a) Ana merge la școală.
 b) Ana a mers la școală?
 c) Ana, mergi la școală!

Să descoperim!

- Prima propoziție exprimă o constatare, un fapt real.
 Cea de-a doua exprimă o întrebare.
 Cea de-a treia exprimă un îndemn.

IMPORTANT!

Propoziția prin care se comunică ceva se numește enunțiativă.

La sfârșitul propoziției enunțiative se pune punct.

Vocea la sfârșitul propoziției enunțiative se coboară și se face pază.

Să exersăm!

1. Completați spațiile libere cu semnele de punctuație corespunzătoare:

- a) Rândunica s-a întors acasă _
- b) Undeva se aud glasuri vesele de copii _
- c) Este o zi frumoasă de vară _
- d) Muncitorii au încheiat ziua de lucru _
- e) Cineva a strigat la fereastră _

2. Stabiliți corespondența dintre cuvintele din colonițe, alcătuiind propoziții:

a) Furnica	a) așteaptă vacanța mare.
b) Copiii	b) încălzește pământul cu razele sale.
c) Soarele	c) s-au întors din țările calde.
d) Caietul	d) este îngrijit.
e) Păsările	e) duce în spate un grăunte

3. Completați spațiile libere cu cuvintele necesare:

- a) Pe poteca cea din vale
Îi ieși un (____) în cale.
b) Ieri am fost la (____)
Și-am văzut un iepuraș.
- c) O (____) vicleană zărește pe o viță niște struguri.
- d) Somnoroase (____)
Pe la cuiburi se adună.

Cuvinte de reper: păsărele, urs, vulpe, oraș.

4. Aranjați cuvintele de mai jos, astfel încât să obțineți proverbe:

- a) Pomul se după faptă,
Iar omul se cunoaște după roadă.
- b) Vorba mult aduce dulce.
- c) Lenea e la fier
Ca rugina la om.
- d) Cine o moșie are
O meserie are.
- e) Cine mâine un gânsac fură,
Azi fură un ac.

Soluții:

- a) Pomul se cunoaște după roadă,
Iar omul după faptă.
- b) Vorba dulce mult aduce.
- c) Lenea e la om
Ca rugina la fier.
- d) Cine are meserie Are o moșie.
- e) Cine fură azi un ac
Mâine fură un gânsac,

5. Alege varianta corectă:

- a) Primul cuvânt din propoziție începe cu literă mică. (Da_Nu)
- b) La sfârșitul propoziției enunțiative se pune punct. (Da_Nu)
- c) În propoziție cuvintele sunt legate după înțeles. (Da_Nu)
- d) Propoziția enunțiativă comunică un gând. (Da_Nu)
- e) La sfârșitul propoziției enunțiative vocea se coboară și se face pază. (Da_Nu)
- f) Propoziția prin care se comunică ceva se numește enunțiativă. (Da_Nu)

IMPORTANT!

Propoziția care conține o întrebare se numește interogativă. La sfârșitul propoziției interogative se pune semnul întrebării. Vocea, la citirea propoziției interogative, se ridică.

Să exersăm!

1. Scrieți semnele de punctuație necesare:

- a) Cine vine pe cărare (_)
- b) Ce se aude în depărtare (_)
- c) Încotro te-ai pornit, bădie (_)
- d) Când se vor întoarce zilele însorite (_)
- e) De ce nu ai mers la concert (_)

2. Ghiciți următoarele ghicitori:

- a) Cine vine-ncet la vale,
Ducând casa în spinare? *(melcul)*
- b) Iarna-i palid sub un nor,
Vara e dogoritor,
Luminează și-ncălzește.
Cine e? Haide, ghicește! *(soarele)*
- c) Ce trece peste apă și nu se udă? *(umbra)*
- d) Cine umblă mult prin lume
Și tot se strigă pe nume? *(cucul)*
- e) Cine e?
Voinicel cu haină albă, lese primul
din zăpadă și vestește-n toată țara
Că sosește primăvara! (ghiocelul)
- f) Am două stele
Și privesc lumea cu ele.
Cine-s ele? (ochii)
- g) Nu-l întrebi, dar îți răspunde.
De te-ngâna, nu te superi.
Cine e ? *(ecoul)*
- h) Ce moțată, dragii mei,
A prins Creangă într-un tei? *(pupăza)*

3. Alegeți cuvintele corespunzătoare și introduceți-le în propozițiile ce urmează:

- a) (____) pleacă păsările toamna ?
b) (____) vine de la școală ?
c) (____) face bunicuța mea ?
d) (____) se va întoarce mama acasă?
e) (____) n-ai venit ieri la mine ?

Cuvinte de reper: când, unde, încotro, cine, ce, de ce .

4. Stabiliți corespondența dintre părțile componente ale enunțurilor:

a) Când	a) a luat marele premiu?
b) De ce	b) este plecată mama?
c) Unde	c) te vei întoarce acasă?

7. Continuați comunicarea:

- Propoziția interogativă conține o ... (*întrebare*).
- La sfârșitul propoziției interogative se pune ... (*semnul interogării*).
- La citirea propoziției interogative vocea se ... (*ridică*).
- Propoziția interogativă conține cuvintele ... (*ce, de ce, cum, cine, unde, când, încotro, care și altele*).

IMPORTANT!

Propoziția prin care se exprimă o bucurie, o admirație, o mirare, un sfat, un îndemn, o poruncă, o urare, un salut se numește exclamativă.

La sfârșitul propoziției exclamative se pune semnul exclamării.

Intonația propoziției exclamative depinde de conținutul mesajului.

Să exersăm!

1. Transcrieți dialogul, completând propozițiile cu semnele de punctuație corespunzătoare:

- Salut. Alex (_)
- Salut, Marcela (_)
- Încotro te-ai pornit, prietene (_)
- Plec la bunica, la Cernăuți (_)
- Drum bun (_)
- Nu vrei să vii și tu (_)

2. Scrieți semnele de punctuație necesare:

- Tată, hai, te rog, să ne jucăm (_)
- Radu, mergi și învață poezia (_)
- Noapte bună (_)
- Ce zi frumoasă de iarnă (_)
- Ce de-a lume s-a adunat aici (_)
- Cât de mult m-am bucurat că te-am revăzut (_)

3. Determinați corespondența dintre enunțurile ce urmează și sentimentele pe care le exprimă:

a) Ce zi frumoasă e azi !	a) îndemn
b) Vai, iată un câine !	b) poruncă
c) Mamă, fii sănătoasă !	c) admirație
d) Lenuța, ajută-mă, te rog!	d) bucurie
e) Nu fugi! Stai pe loc !	e) rugăminte
f) Nu vă mai certați !	f) urare

4. Transformați enunțurile ce urmează în propoziții exclamative și citiți-le cu intonația corespunzătoare:

- a) A fost o zi frumoasă.
- b) Mâine vom merge la cinema.
- c) Am găsit cățelul pierdut.
- d) Astăzi este ziua bunicii.
- e) A venit primăvara cea mirifică.

5. Continuați propozițiile:

- a) Cât de (_____) !
- b) Ce mai (_____) !
- c) Te rog, (_____) !
- d) Hai să (_____) !
- e) Vai, câtă (_____) !
- f) Ia și (_____) !

6. Indicați ce exprimă următoarele propoziții:

- a) Te rog, ajută-mă să-mi găsesc prietenii! (_____)
- b) – Ajutor! Săriți! Arde casa! (_____)
- c) – Să nu mai faci asta niciodată! (_____)
- d) – Ești un copil tare bun! (_____)
- e) Salutare, primăvară!
Timp frumos, bine-ai venit! (_____)
- f) – Alo! Salutare! Sunt Rică ... (_____)
- g) – Să creșteți mari și sănătoși! (_____)

Răspunsuri: a-rugăminte, b-îndemn, c-poruncă, d-admirație, e-bucurie, f-un salut, g-o urare.

7. Completați următorul rebus, ghicind ghicitorile:

- a) Dacă nu este stricat,
Tic-tac face ne-ncetat.
De-l privești, vei ști îndată,
Care e ora exactă. *(ceasul)*
- b) El ca fulgerul sosește
Cu mașina la client.
Ducându-l la adresa dată,
Ghicește-i meseria îndată. *(taximetristul)*
- c) Paznic bun și credincios,
Răsplătit este c-un os,
Un străin dac-a intrat,
Imediat el a lătrat. *(câinele)*
- d) Tulpină, frunze, ace are,
Verde e și pe ninsoare,
De Crăciun îl pregătim,
Cu globuri îl împodobim. *(bradul)*
- e) Este cald și veselie,
A-nceput vacanța mare,
E plăcut să stai la soare,
Dar ce anotimp e oare? *(vara)*
- f) Roșu este ca focul,
Și pe miriști el apare.
Cu cele patru petale,
Fermecând pe fiecare. *(macul)*
- g) Mititică și dungată,
Galbenul și negrul vezi,
Și te-nțeapă de îndată,
Când în stup o deranjezi. *(albina)*
- h) Un fruct de toamnă este,
Acru, învelit în puf.
Și are culoarea gălbuie.
Sigur știți, e o *(gutuie)*

propoziția
enunțiativă

propoziția
exclamativă

propoziția
interogativă

DUPĂ SCOPUL COMUNICĂRII

PROPOZIȚIA

cuvinte legate între
ele după înțeles

Să exersăm!

1. Grupați cuvintele de pe componentele LEGO, astfel încât să obțineți propoziții:

Mama

zboară.

Soarele

răsună.

Elevul

se joacă.

Pășările

încălzește.

Cântecele

citește.

Copiii

muncește.

2. Puneți semnele de punctuație necesare. Subliniați propozițiile enunțiative:

- a) Nu știi: flori sunt, ori albine (___)
Pentru cine (___)
- b) Alina și Victor merg la școală (___)
- c) Undeva se aude murmurul vesel al unui izvor (___)
- d) Ce frumoasă ești, pădurea mea (___)
- e) Melc, melc, codobelc
Scoate coarne bourești (___)

3. Restabiliți ordinea cuvintelor în propoziții:

- a) pâine, albă, coace, mama, și, puhavă.
- b) furnicile, sanitarii, sunt, pădurii.
- c) lume, ce, s-a, multă, adunat, aici!
- d) vom, merge, când, la, teatru?
- e) tot, de, răsună, voci, peste, copii, vesele.
- f) oare, iezii, ascuns, unde, s-au?

4. Transcrieți următoarele propoziții, completând spațiile goale cu cuvintele necesare, subliniați propozițiile interogative:

- Motanul se tolănea la soare.
– (___) zi frumoasă este astăzi! – s-a gândit el.
De după colțul casei s-a auzit un (___) straniu.
– (___) o mai fi și asta? s-a mirat motanul.
Din adâncul curții (___) vocea lui Grivei.
– (___) l-a adus și pe acesta aici?

Cuvinte de reper: cine, ce, zgomot, ce, a răsunat.

5. Dați răspuns la următoarele întrebări. Scrieți literele corespunzătoare cifrelor prin care sunt reprezentate mai jos, astfel încât să descrieți cuvântul-cheie:

- a) Din ce este alcătuit cuvântul?
S I L A B E
1 2 3 4 5 6
- b) Ce semn se pune la sfârșitul propoziției enunțiative?
P U N C T
1 2 3 4 5

c) Din ce este alcătuită propoziția?

C U V I N T E

1 2 3 4 5 6 7

c) Cum se numește propoziția care conține o întrebare?

I N T E R O G A T I V Ă

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

e) Cum se numește o comunicare scrisă sau orală ce exprimă un gând terminat?

P R O P O Z I Ț I E

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Cuvântul-cheie: 6 3 2 3 8

Soluție: sinonimul cuvântului *propoziție (ENUNȚ)*

Să descoperim!

a) Cartea, caietul, rigla, creionul și tocul erau pe bancă.

b) Nelu, vino și tu la noi!

IMPORTANT!

Între cuvintele unei enumerări se pune virgulă.

Virgula separă în propoziție cuvântul de adresare.

Dacă între cuvintele unei enumerări există cuvântul *și*, virgula nu se pune.

Să exersăm!

1. **Transcrieți propozițiile, punând virgulă între cuvintele din cadrul enumerărilor:**

a) Lenuța () Matei () Maria și Eugen sunt buni prieteni.

b) Lalelele() viorelele() toporașii() brândușele și ghioceii sunt flori de primăvară.

- c) Iarna () primăvara () vara () și toamna sunt patru anotimpuri.
d) Mama () tata () sora și fratele au plecat la țară.

2. Delimitați prin virgulă cuvintele de adresare din propozițiile ce urmează:

- a) – Ioane vino și tu la noi!
b) – Ce mândră ești pădurea mea!
c) – Bunicuțo mai spune-mi o poveste.
d) – Mai vino pe la noi nepoate.

3. Găsiți în propozițiile ce urmează greșelile comise, corectați-le. Transcrieți enunțurile:

- a) Gelu Victor Marcel, și Sandu pleacă în excursie.
b) Cărțile caietele creioanele, și tocurile erau pe masă.
c) Andrei ia și ajut-o pe Ema!
d) Încotro te-ai pornit Marius?

4. Rezolvați rebusul următor, ghicind ghicitorile și înscriind răspunsurile în tabelul ce urmează, astfel încât pe verticală de la A la B să obținem denumirea semnului de punctuație folosit pentru delimitarea cuvintelor unei enumerări.

- a) Nici pe apă, nici pe șine
Îl ghicește orișicine.
El te-nalță sus spre soare
Și te duce-n depărtare
Ca gândul, ca vântul
Ocolind pământul.

(*avionul*)

- b) Seara la culcare Îmi spune povești,
E bătrână tare,
Cred că o ghicești... Umblă toată ziua
Și e foarte harnică...

(*bunica*)

- c) E o grădină mândră, semănată
Cu poezii, cu glume, cu povești,

Să descoperim!

- a) Lui Anton bunica i-a adus: mere, banane, mandarine, lămâi și biscuiți.
b) Marcu a întrebat-o pe mama:
– Cu ce să te-ajut, mami?

IMPORTANT!

Două puncte se folosesc:

- a) înainte a unei enumerări (a)
b) după cuvintele autorului, care precedă vorbirea directă (b)
La începutul vorbirii unei persoane se pune linia de dialog (b).

Să exersăm!

1. Scrieți semnele de punctuație necesare:

- a) Nicușor îl întreabă pe Gabriel ()
()Unde te duci ()
()Mă duc la bunici împreună cu mama tata și fratele()
- b) Ariciul i-a zis iepurașului () () Vino și tu în poieniță () () Cine mai vine ()
() Ai să întâlnești mulți prieteni ()
- c) Prin iarbă mișunau tot felul de gănganii() furnici() greieri și cărbuși()
- d) Bunicul a întrebat()
() Ai înțeles povestea() nepoate()
- e) Din adâncul pământului scoteau() fierul() argintul() aurul()
- f) Cucul îi zice mierloii()
()Ce zice lumea de cântecele noastre()
()Numai bine()
()De priveghetoare ce zice()
()Pe ea o laudă toți...

2. Ordonăți enunțurile, astfel încât să obțineți un text. Transcrieți textul:

- Bine, îți voi povesti.
- Este seară. Eu îi spun bunicului:
- Te ascult cu atenție, bunicule.
- Bunicule, te rog, povestește-mi o poveste!

Soluție:

- Este seară. Eu îi spun bunicului:
- Bunicule, te rog, povestește-mi o poveste!
- Bine, îți voi povesti.
- Te ascult cu atenție, bunicule.

3. Scrieți după dictare:

O fetiță s-a rătăcit prin mulțime. Ea striga:

– Mamă! Mamă!

Cineva o întreabă:

– Cum este mama ta?

Fetița a răspuns:

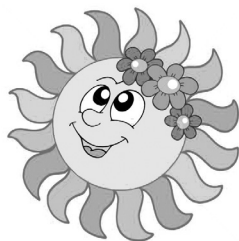
– Mama mea e cea mai bună!

4. Însemnați propozițiile legate după înțeles. Transcrieți-le:

- a) Ursul mergea încet prin pădure. ()
- b) Sandu citește ()
- c) – De ce mormăi? întreabă iepurele. ()
- d) Caietele sunt îngrijite. ()
- e) – M-am înghimpat la un picior. ()

5. Jocul "Cred – nu cred".

- a) Este adevărat că virgula se folosește pentru a despărți cuvintele din cadrul unei enumerări?
- b) Este adevărat că două puncte se pun numai când urmează o enumerare?
- c) Este adevărat că linia de dialog semnifică începutul vorbirii directe?
- d) Este adevărat că înaintea cuvântului de adresare se pune virgulă?
- e) Este adevărat că propoziția interogativă conține o întrebare?
- f) Este adevărat că la sfârșitul propoziției enunțiative se pune semnul exclamării?

PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE

*Părți
principale*

*Părți
secundare*

*Subiectul
Predicatul*

*Atributul
Complementul*

Să descoperim!

- a) Pasărea zboară.
- b) Lalelele și narcisele au înflorit.
- c) Răsună cântece.
- d) A sosit primăvara cea frumoasă pe plaiurile noastre.
- e) Gelu, Marian și Aurel se jucau în curtea școlii.

IMPORTANT!

Partea principală de propoziție care arată despre cine sau despre ce se vorbește în propoziție se numește *subiect*.

Subiectul răspunde la întrebările *despre cine?* sau *despre ce?* se vorbește în propoziție.

Subiectul poate fi situat la începutul propoziției (a), la sfârșitul propoziției (c) sau în interiorul acesteia (d)

Subiectul nu se desparte de celelalte părți de propoziție prin virgulă.

Să exersăm!

1. Subliniați subiectele din propozițiile următoare:

- Ioana hrănește păsările.
- Soarele încălzește pământul.
- Se ridicase de mult soarele pe bolta cerului.
- La răsărit se văd culmile Carpaților.
- A răsărit pe cer luna.
- Ion Creangă și Mihai Eminescu erau buni prieteni.

2. Puneți subiectele potrivite:

- () a sosit.
- Au înflorit ().
- Ne plac() pentru că sunt gustoase.
- () zboară pe cerul senin.
- () și () se grăbesc spre școală. f) () este senin.

3. Completați proverbele:

- () sunt cinstea părinților.
- () este oglinda elevului.
- () dulce mult aduce.
- () răstoarnă carul mare.
- () este brățară de aur.

Cuvinte de reper: copiii, caietul, vorba, buturuga, meseria.

4. Folosiți codul de mai jos pentru a descoperi proverbele. Apoi transcrieți-le și subliniați subiectele:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
A	Ă	Â	B	C	D	E	F	G	H	I	Î	J	K	L	M

17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
N	O	P	Q	R	S	Ș	T	Ț	U	V	W	X	Y	Z

a) 16 26 17 5 1 12 15 12 17 1 15 25 2 19 7 18 16

Munca îl înalță pe om.

b) 18 5 1 21 24 7 1 15 7 1 22 2 7 26 17 4 26 17 19 21 11 7 24 7 17

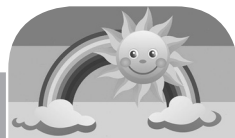
O carte aleasă e un bun prieten.

c) 19 11 22 11 5 1 4 15 3 17 6 2 31 9 3 21 11 7 21 2 26

Pisica blândă zgârie rău.

d) 1 19 1 24 21 7 5 7 19 11 7 24 21 7 15 7 21 2 16 3 17

Apa trece, pietrele rămân.

Să descoperim!

- Marian învață poezia.
- Noi am pregătit cele necesare.
- Cei doi au ajuns la destinație.
- Leneșul mai mult aleargă.
- A învăța înseamnă a cunoaște lumea din jur.

IMPORTANT!

Subiectul în propoziție poate fi exprimat prin diferite părți de vorbire:

a) substantiv;	d) adjectiv;
b) pronume;	e) verb.
c) numeral;	

Pronumele, numeralul, adjectivul și verbul devin subiecte numai atunci când sunt substantivizate.

Să exersăm!

1. Scrieți în parantezele din dreptul fiecărei propoziții denumirea părții de vorbire prin care s-a exprimat subiectul:

- a) Ioana cântă la vioară. (_____)
- b) Ei sunt ascultători. (_____)
- c) Cinci au învățat poezia. (_____)
- d) Răul aduce numai supărare. (_____)
- e) A munci e bine. (_____)
- f) Cerul este senin. (_____)

2. Stabiliți corespondența dintre colonițe, alcătuind propoziții. Subliniați subiectele exprimate cu ajutorul pronumelui:

a) Copilul a ajuns	a) au ajuns la destinație.
b) Noi povestim	b) toate citatele.
c) Cântecele răsună	c) cum am petrecut timpul liber.
d) Dumneavoastră munciți	d) la bunica în sat.
e) Cei patru	e) din toate părțile.
f) El a învățat	f) pentru binele tuturor.

Soluții:

- a) Copilul a ajuns la bunica în sat.
- b) Noi povestim cum am petrecut timpul liber.
- c) Cântecele răsună din toate părțile.
- d) Dumneavoastră munciți pentru binele tuturor.
- e) Cei patru au ajuns la destinație.
- f) El a învățat toate citatele.

3. Completați ghicitorile cu subiectele corespunzătoare. Apoi transcrieți-le și ghiciți-le:

- a) (_____) sălbatic este,
Rege el e denumit,
În savană se găsește,
Află cum el se numește!
(Leul)

b) Ghiociei pe câmpuri,
Rândunelele în crânguri,
(_____) înmuguresc,
Pe cine vestesc?
(Primăvara)

c) (_____) -ngălbenește,
Vremea se răcește,
Vacanța s-a sfârșit,
Cine a venit?
(Toamna)

d) (____) seamăună cu un rățoi,
Și nu are pene moi.
Este simplu de făcut,
Sigur știți, e cifra (____).
(Doi)

e) Galbenă e la culoare,
Și se uită după soare.
(____) pe câmp este plantată,
Ghicește floarea căutăată!
(Floarea-soarelui)

f) Poate fi micuță, mare,
Felurite forme are,
(____) știu că e fermecată,
De-o privești, te vezi îndată.
(Oglinda)

Cuvinte de reper: animal, copacii, frunza, el, ea, toți.

4. Completați proverbele ce urmează cu subiectele corespunzătoare, specificați prin ce părți de vorbire au fost exprimate:

a) (_____) e cea mai bună avuție.
Învățătura- substantiv.

b) (____) se scoală de dimineață
Departate ajunge.
Cine- pronume.

- c) (_____) mică
Răstoarnă carul mare.
Buturuga- substantiv.
- d) (_____) e rușinoasă,
Dar sănătoasă.
Fuga- substantiv.
- e) (_____) are carte
Are parte!
Cine- pronume.
- f) (_____) dulce
Mult aduce.
Vorba- substantiv.

Să descoperim!

- a) Andreea cântă la pian.
b) Andreea și Mariana cântă la pian.
c) Eu, Andreea și Mariana cântăm la pian.

IMPORTANT!

Când în cadrul unei propoziții avem un singur subiect, el se numește simplu (a).

Când în cadrul propoziției sunt mai multe cuvinte care indică acțiunii, vom identifica subiectul multiplu (b, c).

Să exersăm!

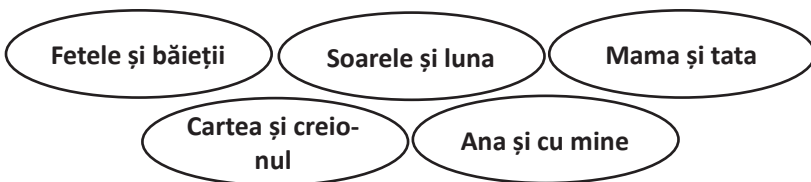
1. Găsiți și subliniați subiectele multiple din propozițiile ce urmează:
- a) Marius, Claudiu și Virgil s-au înscris la secția de fotbal.
b) Eu și prietenii mei ne-am îndreptat spre oraș.

- c) Crizantemele și gheorghinele au înflorit.
- d) S-au întors acasă rândunelele și cocostârcii.
- e) În toloacă, Nelu și Georgeta, se jucau.
- f) Eu, Ana și Victor l-am vizitat pe Cezar.

2. Aranjați cuvintele, astfel încât să obțineți propoziții. Subliniați subiectele multiple:

- a) Au, Ana, ajuns, Gabriela, la, Mădălina, și, destinație.
(Ana, Gabriela și Mădălina au ajuns la destinație.)
- b) Părinții, au, și, rezolvat, din, copiii, apărută, ca, problema, senin.
(Părinții și copiii au rezolvat problema apărută ca din senin.)
- c) Stau, cărțile, pe, rafturi, și, caietele.
(Cărțile și caietele stau pe rafturi.)
- d) Pe, stelele, au, luna, cer, și, apărut.
(Pe cer au apărut luna și stelele.)
- e) Cocostârci, și, părăsit-au, lor, A, cuiburi, rândunele.
(Cocostârci și rândunele)
(Părăsit-au a lor cuiburi...)
- f) La, fratele, mare, sora, merg, și.
(Fratele și sora merg la mare.)

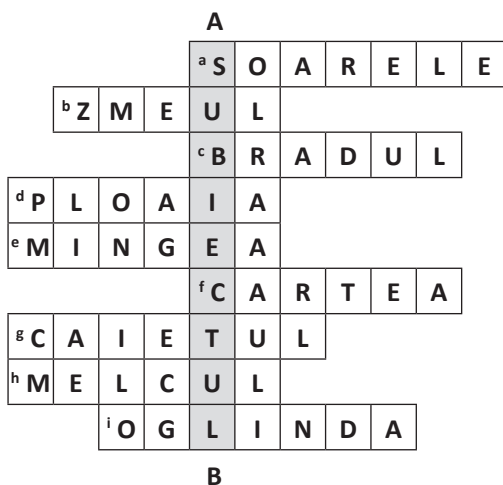
3. Alegeți varianta corespunzătoare, alcătuind propoziții:

4. Completați rebusul ce urmează, ghicind ghicitorile. Pe verticală de la A la B veți obține denumirea părții principale de propoziție care arată despre cine sau despre ce se vorbește în propoziție:

- a) Iarna-i palid sub un nor,
Vara e dogoritor,
Luminează și-ncălzește.
Cine e? Haide, ghicește!
(soarele)

- b) Nu-i pasăre și totuși zboară
Dacă-l ții bine de sfoară.
(zmeul)
- c) Iarna-n frig, vara la soare,
Neschimbat e la culoare!
(bradul)
- d) Între nori și-ntre pământ
Sfori de apă cad pe rând!
(ploaia)
- e) Jucăușă, dolofană,
Toată ziua ar sări.
E de piele sau de "gumă",
la ghiciți, cine-i, copii?
(mingea)
- f) Cine ne dezvăluie povești
Și nu poți să-i mulțumești?
(cartea)
- g) Nu sunt carte, dar am foi
Pregătite pentru voi
Cu linii sau pătrățele
Să puteți scrie pe ele.
(caietul)
- h) Casă mare-și duce-n spate,
Pe tălpici adevărate,
Iar pe unde trece lasă
Fir de-argint și de mătase.
(melcul)
- i) Și un an de mă privești,
Tot pe tine te zărești.
(oglinđa)

5. Descoperiți subiectele și analizați-le după model:

Cucoșul s-a apropiat, s-a uitat (...) și a trecut mândru înainte. (Emil Gârleanu – **Sărăcuțul**)

Cucoșul – subiect exprimat prin substantiv comun, numărul singular, genul masculin.

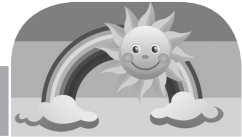
- a) Racul înapoi se da,
Broasca tot în sus sălta,
Știuca foarte se izbea
Și nimic nu isprăvea.

(Al. Donici, **Racul, broasca și știuca**)

- b) Cerul, apa și dealurile aveau culoarea unui toporaș cenușiu.
Un arc de lumină crescú în răsărit...
Ape argintii sclipeau în depărtare...

(Mihail Sadoveanu, **Ciocârlia**)

Să descoperim!

- a) Marius citește.
b) Se aud triluri de păsări.
c) Tata taie lemne.
d) Dana este veselă.

IMPORTANT!

Partea principală de propoziție care arată ce face subiectul, cum este subiectul, ce se spune despre el, se numește **predicat**.

În propoziție poate fi numai un singur predicat.

Predicatul poate să răspundă la una din întrebările: *ce face?*, *ce a făcut?*, *ce va face subiectul?*, cum este sau ce se spune despre subiect?

Să exersăm!

1. Completați propozițiile cu predicatele corespunzătoare:

- a) Elevii _____ o compunere.
- b) Pompierul _____ focul .
- c) Lenuța _____ la bunica.
- d) Floarea _____ frumos.
- e) Cântecele _____ din toate ferestrele.
- f) Mariana _____ pe mama.

Cuvinte de reper: scriu, stinge, merge, miroase, răsună, o ajută.

2. Stabiliți corespondența dintre subiect și predicat:

a) Elena	a) muncește.
b) Ploaia	b) s-au copt.
c) Stelele	c) cântă.
d) Primăvara	d) a sosit.
e) Cireșele	e) s-a oprit.
f) Mama	f) strălucesc.

3. Alcătuiți propoziții, având la bază predicatele corespunzătoare:

– citesc	Eu citesc o poveste.
– am învățat	...
– a căutat	...
– va cânta	...
– au adus	...
– ajută	...
– veți cere	...

4. Aranjați cuvintele, astfel încât să obțineți propoziții. Subliniați părțile principale de propoziție. Specificați felul predicatelor:

- a) Plecat, Nelu, a plecat, țară, cu, la, mașina.
(Nelu a plecat la țară cu mașina. A plecat–predicat verbal)
- b) Este, mașină, Costel, în.
(Costel este în mașină. Este–predicat verbal)
- c) A fost, bunicul, inginer.
(Bunicul a fost inginer. A fost inginer– predicat nominal)

- d) La, a fost, prietena, în, mea, excursie, munte.
(*Prietena mea a fost în excursie la munte. A fost–predicat verbal*)
- e) Bolta, se, soarele, albastră, ridicase, mult, pe, de.
(*Soarele se ridicase de mult pe bolta albastră. Se ridicase–predicat verbal*)
- f) Necăjit, moșneagul, și, era sărac.
(*Moșneagul era sărac și necăjit. Era sărac, era necăjit–predicat nominal*)

IMPORTANT!

Predicatul verbal este exprimat prin verb.

El arată ce face subiectul și răspunde la întrebarea "ce face?" adresată subiectului.

Când verbul "a fi" poate fi înlocuit cu unul din verbele: *a exista, a se găsi, a se afla*, el este predicat verbal.

Să exersăm!

1. Transcrieți următoarele propoziții. Subliniați predicatele și subiectele:

- Cățelul aleargă pe cărare.
- Lizuca privește în jur.
- Se aud zgomote depărtate.
- O pasăre zboară spre cuib.
- Se apropie seara.
- Vulpea trece pe cărare.

2. Alegeți forma corectă pentru predicat:

- Nicușor a plecat/au plecat cu căruța la iarmaroc.
- Nourii plutesc/plutește pe cerul albastru.
- A ajuns/au ajuns cu toții la oraș.
- Stelele s-au topit/s-a topit una câte una.
- Lenuța citește/citesc o carte cu povești.
- Se văd/ se vede păsările în depărtare.

3. În propozițiile ce urmează înlocuiți predicatul cu unul din verbele din a doua coloniță. Transcrieți-le și subliniați părțile principale de propoziție:

- a) Ana **este** în grădină.
- b) La piață **sunt** mere.
- c) În pădure **sunt** animale diferite.
- d) La munte **sunt** brazi.
- e) Pasărea **este** pe o creangă.
- f) Eu **sunt** la mare.

mă aflu
se găsesc
se află
există
se găsesc
se găsește

4. Recunoașteți predicatul verbal din textul ce urmează. Analizați-l după următoarele criterii: timpul, numărul, persoana, conjugarea:

Se duse afară. Își răcori fruntea în largul vântului. Zburau cocorii. Apunea soarele, prea greu de lumină pentru creanga zării. Îl purtau pașii spre poartă. Bucuria era pretutindeni. Sufletul cânta de nădejde, ca cerul toamnei de cocori. Surâse înduioșat. Moș Niculai era alături de bunic. Bunicul privi lung. Tata intră.

(Ionel Teodoreanu, "Ulița copilăriei")

Să descoperim!

- a) Ce sunt eu? (sunt elevă)
- b) Ce a fost bunicul? (a fost învățător)
- c) Cum este Maria? (este supărată)

IMPORTANT!

În propozițiile de mai sus predicatul este alcătuit din verbul *a fi* și numele predicativ care poate fi exprimat prin substantive (a, b) și prin adjectiv (c).

Predicatul format din verbul *a fi* și un nume predicativ se numește predicat nominal.

Răspunde la întrebările "ce este subiectul?", "cum este subiectul?".

Să exersăm!

1. În propozițiile ce urmează subliniați predicatul nominal, precizați prin ce părți de vorbire sunt exprimate (folosiți întrebările *ce este?* sau *cum este?*):

- a) Soarele este o stea strălucitoare.
- b) Cerul este senin.
- c) Cătălin este pilot.
- d) Păsările acestea sunt călătoare.
- e) Iarna este un anotimp.
- f) Ionela este ascultătoare.

2. În următoarele enunțuri subliniați părțile principale de propoziție. Scrieți predicatul nominal și verbal în tabelul de mai jos:

- a) Elena este harnică.
- b) Copiii sunt în grădină.
- c) El este fricos.
- d) O veveriță este pe o creangă.
- e) Gelu este economist.
- f) Pădurea este liniștită.

predicatul verbal	predicatul nominal

3. Completați ghicitorile cu verbe, specificați rolul lor în propoziții. Ghiciți ghicitorile:

a) Animal domestic _____,

Trei iezi are în poveste.

Pe lup ea s-a răzbunat,

Căci doi iezi el a mâncat,

Află-i numele imediat!

(capra)

b) _____ foarte delicată,

Și de lege apărată,

_____ iute și sprintară,

Sigur știți e-o _____.

(căprioară)

c) _____ – o insectă mică,
Greutatea ea ridică.
Cu greierul s-a certat,
Denumește-o imediat.
(*furnica*)

d) Poate __ micuț sau mare,
Are forme fel de fel
Dacă aer în el nu are
Nu te poți juca defel.
(*balonul*)

e) ____ mic și ascuțit,
Și de oameni folosit.
Când un lucru este rupt,
Ață-i pui și l-ai _____.
(*acul*)

f) Ghiociei _____ pe câmpuri,
Păsărelele în crânguri,
Copacii înmuguresc și _____,
Pe cine oare vestesc?
(*primăvara*)

Cuvinte de reper: este, este, este, fi, este, cusut, sunt, înfloresc.

4. Colorează caseta corespunzătoare valorii fiecărui enunț:

- A F Subiectul este partea principală de propoziție.
- A F Predicatul arată despre cine sau despre ce se vorbește în propoziție.
- A F Predicatul arată ce face, ce este, cum este sau ce se spune despre subiect.
- A F Subiectul se află cu ajutorul întrebărilor: *cine?*, *ce?*
- A F În propoziție poate fi un singur predicat.
- A F Subiectul nu se acordă cu predicatul în număr.

Să descoperim!

- a) Maria citește.
- b) Maria citește o carte.
- c) Maria citește o carte cu povești.

IMPORTANT!

Pentru a dezvolta propoziția și a-i îmbogăți înțelesul, pe lângă părțile principale de propoziție, se folosesc *părțile secundare de propoziție*.

În propoziția a doua am specificat că Maria citește "o carte" (ce citește?)

Am dezvoltat a treia propoziție, arătând "ce fel de carte?" citește Maria.

Partea secundară de propoziție care determină un substantiv se numește atribut. Atributul răspunde la întrebările: ce fel de?, care?, câți?, câte?, al, a, ai, ale cui? ș.a.

Să exersăm!

1. Subliniați atributele în propozițiile date:

- a) Se înalță munții cenușii.
- b) Păduri de brazi se întind în jur.
- c) Două poteci urcau șerpuind.
- d) Ne încântă frumoase priveliști.
- e) Fetița harnică îi ajută pe părinți.
- f) Măinile fetei tremurau de frig.

2. Găsiți atribute pentru substantivele din următoarele propoziții:

- a) Seara (ce fel de?) se lasă peste sat. (*cenușie*)
- b) Eu îmi iubesc satul (care?). (*natal*)
- c) Păsările (ce fel de?) se întorc acasă. (*călătoare*)

- d) Luna (care?) apare pe cer. (argintie)
 e) Paginile (ale cui?) sunt curate. (cărții)
 f) Crestele (care?) erau cu zăpadă. (munților)

3. Găsiți câteva atribute potrivite pentru substantivele ce urmează:

- a) elev – disciplinat, ascultător, bun, exemplar...
 b) carte – _____ .
 c) animal – _____ .
 d) covor – _____ .
 e) geantă – _____ .
 f) casă – _____ .

4. Transformați după model: cercei aurii/ cercei de aur.

- a) obicei frățesc / _____ (de frate)
 b) grai românesc / _____ (de român)
 c) chip omenesc / _____ (de om)
 d) gând prietenesc / _____ (de prieten)
 e) dragoste părintească / _____ (de părinți)
 f) vânt tomatic / _____ (de toamnă)

5. Completați proverbele cu atribute:

- a) Pisica _____ zgârie rău. a) multă
 b) Prietenul _____ la nevoie se cunoaște. b) adevărat
 c) Vorba _____ sărăcia omului. c) blândă
 d) Ziua _____ se cunoaște de dimineață. d) leneșului.
 e) Iarba _____ nu trebuie tăiată, ci smulsă. e) mici
 f) Apele _____ fac râurile mari. f) rea
 g) În casa _____ întotdeauna este sărbătoare. g) bună

6. Analizați atributele din propoziții după următorul model:

În odaia mică a casei mă simțeam cel mai bine.

mică – atribut exprimat prin adjectiv acordat în gen și număr cu substantivul **odaia**, feminin, singular.

a casei – atribut exprimat prin substantiv comun, numărul singular, genul feminin.

- a) Floarea galbenă au pus-o lângă ușă.
 b) Mâinile mamei tremurau de gerul aspru.
 c) Se auzeau trilurile vesele ale păsărilor.
 d) Poezia sa se numără printre creațiile cele mai de preț

Să descoperim!

Aici, Nistrul nepotolit oglindește pădurea.

P (oglindește)

S (Nistrul)

C (aici, unde?)

A (nepotolit, ce fel?)

C (pădurea, ce?)

IMPORTANT!

Cuvintele *aici* și *pădurea* determină verbul (predicatul) *oglindește*, ele sunt părți secundare de propoziție-complemente.

Complementul este partea secundară de propoziție care determină un verb.

Complementul răspunde la întrebările: *pe cine?, ce?, unde?, cum?, când?, despre cine?, despre ce?, pentru cine?, pentru ce?, cui?* și altele.

Să exersăm!

1. **Descoperiți în propozițiile ce urmează părțile de propoziție care determină verbul:**

- a) Ana o vede pe bunica.
- b) Elena a citit o carte.
- c) Noi vorbim despre filmul vizionat.
- f) Păsările pleacă toamna.
- g) Ne-am oprit pe malul râului.
- h) Învățăm pentru viață.

2. **Completați spațiile libere din proverbe, scriind complemente:**

- a) Graba strică _____ .
- b) Mâța blândă zgârie _____ .
- c) Buturuga mică răstoarnă _____ mare.
- d) Ziua bună se cunoaște de _____ .
- e) Lupul nu-și schimbă _____ .
- f) Bate _____ cât e cald.

Cuvinte de reper: treaba, rău, carul, dimineață, năravul, fierul.

3. Dezvoltați următoarele propoziții, adăugând complemente:

- a) Ana scrie _____ .
- b) Vine _____ Andrei.
- c) Azorel latră _____ .
- d) Copiii se joacă _____ .
- e) Omul ocrotește _____ .
- f) _____ trăia o bătrână .

4. Realizați corespondența dintre complement și cuvântul determinat:

mare	la piață
intrând	ca iarba
mergem	cât un munte
înalt	în casă
captivant	până la stele
verde	căpșuni
culege	de carte

5. Completați enunțurile cu complemente care să fie exprimate prin părțile de vorbire indicate:

- a) Vântul a împrăștiat _____ copacilor. (*substantiv comun*)
- b) Cu _____ m-am întâlnit ieri. (*pronume personală*)
- c) Mergem în vizită la _____. (*substantiv propriu*)
- d) Pe _____ l-am cunoscut la munte. (*pronume personală*)
- e) Ursul doarme iarna în _____. (*substantiv comun*)
- f) L-am întâlnit pe _____ plimbându-se pe alee. (*substantiv propriu*)

6. Transcrieți următoarele propoziții, subliniați complementele și faceți analiza lor:

- a) Copiii s-au adunat la școală.
- b) Ana o ajută pe Corina.
- c) Ne-am oprit lângă stejar.
- d) Maxim locuiește la Kiev cu părinții.
- e) Mama a cumpărat dulciuri pentru ei.
- f) Ne întâlnim rar la bunici.

7. Alcătuiți propoziții în care cuvântul "mama" să fie, pe rând, subiect, atribut și complement:

Să descoperim!

- a) Ghiocelul a înflorit.
- b) Ghiocelul gingaşa înflorit în grădină.

IMPORTANT!

Prima propoziție este alcătuită doar din subiect și predicat.

A doua propoziție s-a dezvoltat, adăugându-se și părți secundare, astfel încât înțelesul ei a devenit mai bogat.

Propoziția alcătuită numai din subiect și predicat se numește propoziție simplă (nedezvoltată).

Să exersăm!

1. Cu ajutorul constructorului LEGO alcătuiți propoziții simple:

Mama	vopsește.
Păsărea	pictează.
Tractorul	cântă.
Floarea	a plecat.
Fetița	ară.
Tata	înflorește.

2. Din următoarele enunțuri selectați-le pe cele simple:

- a) Se aud păsări.
- b) Fetița scrie în caiet.
- c) Elevul citește.
- d) Vine vacanța.
- e) Vine vacanța mare.
- f) Apare curcubeul.

3. Transformați propozițiile următoare în propoziții simple:

- a) Rândunica zboară pe sus.
- b) Marina cântă frumos.
- c) Vântul suflă tare.
- d) Lenuța învață bine.
- e) Ploaia cade pe pământ.
- f) Vioreaua a înflorit pe vâlcele.

IMPORTANT!

Propoziția alcătuită din părți principale și părți secundare se numește propoziție dezvoltată.

De exemplu: Ionel vorbește frumos.

Să exersăm!

1. Dezvoltați propozițiile de mai jos după modelul dat:

- a) Frunza cade.
- b) Frunza îngălbenită cade.
- c) Frunza îngălbenită cade în livadă.
Luna luminează.
Vulturul zboară.
Bunicul a sosit.

2. Completați propozițiile ce urmează cu părți secundare:

- a) Maria are ochi (ce fel?) _____ .
- b) (De unde?) _____ a apărut luna (ce fel?) _____ .
- c) Ploaia (ce fel?) _____ nu ține mult.
- d) Anton frecventează cercul (ce fel?) _____ .
- e) Grivei are o (ce?) _____ stufoasă.
- f) Dana aleargă pe poteca (ce fel?) _____ .

3. Ordonăți cuvintele, astfel încât să obțineți propoziții:

- a) interesantă, repede, cartea, este, citită, foarte.
- b) ie, Ana, frumoasă, coase, o.

- c) cea, fata, a plecat, harnică, într-o, la, zi, bunici.
- d) român, Mihai Eminescu, cel, poet, mare, este, mai.
- e) Ana, bunica, pe, vede, o, cărare, pe.

4. Transcrieți strofa următoare, transformând propozițiile negative în afirmative:

Uite, vine și vacanța,
Vara nu o să ne-ajungă
Pentru joacă, pentru scaldă
Ziua nu-i de-ajuns de lungă.
(Virgil Carniopol, Iunie)

Transformați propozițiile dezvoltate care formează strofa în propoziții simple și separați-le prin folosirea punctului la sfârșit.

5. Analizați toate părțile de propoziție din enunțurile următoare:

- a) Omul urca muntele stâncos.
- b) Apa lacului curgea prin zăvoaiele verzi.
- c) Prin pădure se aud trilurile păsărilor.
- d) Ea s-a bucurat nespus de noutății auzite.
- e) În vale se auzea un glas străpungător.
- f) Din toate părțile veneau cete de copii.

5. Alcătuiți propoziții după următoarele scheme liniare:

- a) P. S.
- b) S. P.
- c) P. S. C.
- d) S. A. P. C.
- e) C. S. P. C. A.
- f) P. S. A.

Cuprins

Шановні колеги!	3
Adresare colegului de breaslă	6
Abecedarul	12
Fonetica	26
Lexicul	43
Morfologia	66
Sintaxa	100

Навчальне видання

Намака Олеся Сидорівна, Леонтій Ємілія Миколаївна,
Шапка Олтіца Іванівна, Василяш Ауріка Георгіївна,
Петрович Тетяна Радувна

Нова українська школа:
методика навчання румунської мови
в 1–4 класах закладів загальної середньої
освіти на засадах компетентнісного підходу

Навчально-методичний посібник

Румунською мовою

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

*У виданні використані ілюстративні матеріали
з вільних інтернет-джерел*

Редактор *Л. Заремба*
Коректор *О. Нягу*
Верстка *П. Давиденка*

Формат 60×90/16. Ум.-друк. арк. 9,00. Обл.-вид. арк. 5,00.
Наклад 748 прим. Зам. № 1562.

Видавець і виготовлювач видавничий дім "Букрек",
вул. Радищева, 10, м. Чернівці, 58000.
Тел.: (0372) 55-29-43. E-mail: info@bukrek.net. Сайт: www.bukrek.net
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ЧЦ № 1
від 10.07.2000 р.

